

T U Ž B E

RADI ZAŠTITE PRAVA VLASNIŠTVA

U radu su obrađene vlasničke tužbe kako ih je regulirao Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima¹ uz osvrt na razlike prema Zakonu o osnovnim vlasničkopravnim odnosima². Izložene su materijalnopravne i procesne pretpostavke dviju temeljnih kategorija vlasničkih tužbi: 1/ prave vlasničke (reivindikacijske) tužbe, kojom vlasnik neposjednik zahtijeva predaju u posjed svoje stvari, te njene inačice tužbe predmnijevanog vlasnika (publicijanske) radi povrata stvari i 2/ prave vlasničke tužbe za prestanak uznemiravanja (negatorijske) kojom vlasnik posjednik zahtijeva prestanak bespravnog uznemiravanja u obavljanju vlasničkih ovlasti od strane trećeg, te istovrsne tužbe predmnijevanog vlasnika (publicijansko-negatorijske).

UVOD

Ustav Republike Hrvatske³ je u čl. 3. proklamirao nepovredivost prava vlasništva jednom od najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske. Temeljno je pravilo da je zabranjeno zadiranje u pravo vlasništva bilo oduzimanjem bilo ograničavanjem ovlasti koje predstavljaju sadržaj ovoga prava, i to neovisno radi li se o javnoj vlasti ili drugim osobama - nevlasnicima. Jedino u interesu Republike Hrvatske samo zakonom je moguće ograničiti ili oduzeti pravo vlasništva (čl. 50. st. 1. Ustava Republike Hrvatske). Vlasnička ovlaštenja mogu biti ograničena i pravima nevlasnika na predmetu vlasništva.

Pravo vlasništva je apsolutno subjektivno pravo iz kojeg vlasnik crpi ovlasti da sa "stvari i koristima od nje čini što ga volja, te da svakog drugog od toga isključi" (čl. 30. st. 1. ZV), pod uvjetima da ne postoje zakonska ograničenja i tuđa prava na stvari. Ono je apsolutno s jedne strane u smislu da je u njemu koncentrirana sva faktična i pravna vlast koja se može imati na pojedinačnoj stvari, a s druge zbog isključivosti, jer je vlasnik ovlašten svakoga isključiti od bespravnog zadiranja u predmet prava vlasništva, a iz toga za vlasnika izvire virtualno subjektivno pravo na zahtjev radi zaštite prava vlasništva protiv svakog tko vlasniku neovlašteno oduzima predmet vlasništva ili ga, također neovlašteno, uznemirava u tom pravu.

Ako do otklanjanja povrede prava vlasništva ne dođe dobrovoljnom radnjom ili uz pristanak osobe koja je povredu učinila ili dopuštenom samopomoću, vlasnik može, ovisno o tome tko je i na koji način neovlašteno učinio povredu prava vlasništva, njegovu zaštitu zahtijevati pred sudovima, upravnim tijelima i drugim tijelima koja imaju javne ovlasti, ali i ustavnom tužbom Ustavnom sudu Republike Hrvatske kad su iscrpljena druga pravna

¹ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine" 91/96., 68/98. i 137/99. - u daljnjem tekstu ZV).

² Zakon o osnovnim vlasničkopravnim odnosima ("Narodne novine" 53/91., 9/92. i 77/92. - u daljnjem tekstu ZOVO).

³ Ustav Republike Hrvatske ("Narodne novine" 8/98. -pročišćeni tekst).

sredstva. Temeljem čl. 1. Prvog protokola za europsku Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, zaštitu prava vlasništva pod određenim uvjetima moguće je ostvarivati tužbom pred Europskim sudom za ljudska prava.

Prema čl. 59. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske⁴ omogućena je supsidijarna zaštita Ustavom utvrđenih sloboda i prava čovjeka, što je prema dosadašnjoj praksi Ustavnog suda uključivalo i pravo vlasništva, pa postoje brojne odluke Ustavnog suda o tome predstavljaju li određene radnje povredu tog prava kao i o zaštiti pojedinih vlasničkih ovlasti⁵. Međutim, prema odluci Ustavnog suda broj U-III-661/1999. od 13. ožujka 2000. godine⁶ čini se da je modificirana ranija praksa tog suda glede zaštite ustavnog jamstva prava vlasništva jer je zauzeto stajalište: "Jamstvo prava vlasništva, na ustavnopravnoj razini, štiti to pravo od posizanja države u vlasnička prava pojedinaca, shvaćena u vrlo širokom smislu (načelno sva imovinska prava). Ono priječi upravnim vlastima (bilo pojedinačnim aktom ili propisom) posizanje u vlasništvo na način da se na štetu vlasnika nameću određene dužnosti činjenja, trpljenja ili propuštanja, osim ako je posizanje zasnovano na zakonu. U slučaju zadiranja u vlasništvo od strane drugih pravnih subjekata (fizičkih ili pravnih osoba) radi se, u pravilu o imovinskim sporovima privatnog prava za koje je predviđena sudska eventualno i neka druga) pravna zaštita. Stoga povreda vlasništva koju su počinile fizičke ili pravne osobe nije povreda ustavnog prava, jer se ustavno jamstvo vlasništva ne odnosi na takve slučajeve".

U administrativnom postupku se odlučuje o zaštiti prava vlasništva kada za to postoji propisana nadležnost upravnih tijela odnosno drugih tijela koja imaju javne ovlasti. Primjerice, u upravnom se postupku odlučuje o izvlaštenju⁷, ali i na zahtjev prijašnjeg vlasnika, o poništenju pravomoćnog rješenja o izvlaštenju temeljem čl. 31. st. 1. Zakona o izvlaštenju, ako korisnik izvlaštenja u roku od 2 godine od pravomoćnosti rješenja odnosno od dana stupanja u posjed nije započeo građenje objekta, ili s izvođenjem radova ili nekretninu ne koristi u svrhu radi koje je izvlaštenje izvršeno. Budući da izvlaštenjem nekretnina postaje vlasništvo predlagatelja izvlaštenja, a pravo vlasništva dotadašnjem vlasniku prestaje, poništenjem rješenja o izvlaštenju dolazi do restitucije prava vlasništva prijašnjeg vlasnika. Sada su osobito aktualni upravni postupci pokrenuti na zahtjev prijašnjih vlasnika radi ostvarenja prava iz Zakona o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine⁸, radi povrata ranije oduzetog prava vlasništva.

U sudskim postupcima (kaznenom, parničnom, ovršnom, izvanparničnom i zemljišnoknjižnom) na zahtjev vlasnika pruža se zaštita prava vlasništva, a u kojem će se od tih postupaka odlučivati, ovisi o pravnom temelju zahtjeva te o procesnim normama koje određuju vrstu postupka za odlučivanje o pojedinom zahtjevu. Primjerice, u kaznenom postupku o imovinskopravnom zahtjevu (što uključuje i zahtjev zbog povrede prava vlasništva, na pr. povrat ukradene stvari), odlučivat će se u adhezionom postupku kad je povreda vlasništva nastala zbog izvršenja kaznenog djela. U izvanparničnom postupku uređuju se određeni vlasnički ili suvlasnički odnosi kao što su uređenje međe, dioba i sl.

Prema odredbi čl. 1. Zakona o parničnom postupku⁹, sud raspravlja i odlučuje po pravilima parničnog postupka između ostalih i u sporovima iz imovinskih odnosa, osim ako

⁴ "Narodne novine" 99/99., ranije čl. 28. istog zakona - "Narodne novine" 13/91.

⁵ Vidjeti o tome Jadranko Crnić "Ustavnosudska zaštita prava vlasništva", Godišnjak 5 - Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, "Organizator", 1998. godina

⁶ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-III-661/1999. od 13. 03. 2000. godine, "Narodne novine" 38/2000.

⁷ Zakon o izvlaštenju ("Narodne novine" 9/94. i 35/94.).

⁸ Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine ("Narodne novine" 92/96., 39/99. i 42/99.).

⁹ Zakon o parničnom postupku ("Narodne novine" 53/91., 91/92. i 112/99. - u daljnjem tekstu ZPP).

su oni posebnim zakonom stavljeni u nadležnost drugog suda ili državnog odnosno društvenog tijela. To znači da postoji presumpcija da o zahtjevu za zaštitu prava vlasništva, kao imovinskom pravu, odlučuje sud u parničnom postupku. Sudu se zahtjev za zaštitu povrijeđenog prava vlasništva postavlja tužbom kao procesnom radnjom kojom se inicira provođenje postupka i donošenje presude o zahtjevu.

U ZV su ovisno o naravi povrede prava vlasništva uređene: prava vlasnička tužba (rei vindicationis) radi povrata stvari (čl. 161. do 165. ZV), vlasnička tužba predmnijevanog vlasnika (actio publiciana) također radi povrata stvari (čl. 166. ZV), prava vlasnička tužba (actio negatoria) radi prestanka uznemiravanja (čl. 167. st. 1. do 3. ZV), tužba predmnijevanog vlasnika (publicijansko negatorijska tužba) radi prestanka uznemiravanja (čl. 167. st. 4. ZV), tužba radi zaštite od prekomjernih posrednih i neposrednih misija (čl. 110. ZV), koje su sve poznate pod zajedničkim nazivom petitornih tužbi, i tužba radi zaštite od povrede upisom u zemljišnoj knjizi - brisovna tužba (čl. 168. ZV u svezi čl. 129. Zakona o zemljišnim knjigama¹⁰). Iako je brisovna tužba sredstvo za zaštitu povrijeđenog knjižnog prava vlasništva nevaljanim upisom u zemljišne knjige, na tu se tužbu primjenjuju kao materijalno pravo pravila zemljišnoknjižnog prava, čime se odstupa od klasičnih petitornih tužbi, zbog čega u ovom radu neće biti obrađena.

Zaštitu prava vlasništva temeljem odredbi Zakona o obveznim odnosima¹¹ može ostvarivati vlasnik kao sudionik u ugovornom ili drugom obvezno-pravnom odnosu u slučaju povrede prava vlasništva povredom ugovornih obveza ili drugim protupravnim ponašanjem treće osobe, uz koje obvezno pravo veže određene građanskopravne posljedice. To su slučajevi primjerice naknade štete zbog oštećenja tuđe stvari, kondikcijski zahtjev za povrat stvari, zahtjev za povrat predmeta ugovora koji je raskinut i sl. U ovim sporovima zaštita se pruža temeljem obveznog, a ne stvarnog prava.

I. PRAVA VLASNIČKA TUŽBA

1. POJAM PRAVE VLASNIČKE TUŽBE

1/1. Pravom vlasničkom ili reivindikacijskom tužbom vlasnik neposjednik - tužitelj od posjednika - tuženika, zahtijeva predaju u posjed predmeta na kome ima pravo vlasništva. Podiže se zbog toga što je vlasniku uskraćena ovlast posjedovati spornu stvar, stoga predmet spora nije utvrđenje prava vlasništva već povrat predmeta vlasništva u posjed tužitelju¹².

U čl. 161. st. 1. ZV utvrđeno je pravo vlasnika zahtijevati od posjednika da mu preda u posjed stvar na kojoj ima pravo vlasništva, što može ostvariti tužbom, čije pretpostavke uređuje odredba čl. 162. ZV.

ZOVO nije sadržavao odredbu o općem pravu vlasnika da od svakoga tko neovlašteno drži njegovu stvar zahtijeva njezin povrat, već je u odredbi čl. 3. st. 2. umjesto toga odredio za sve obvezu da se suzdrže od povrede prava vlasništva druge osobe. Na taj je način u prvi plan bila stavljena opća obveza suzdržavanja od zadiranja u tuđe pravo vlasništva, koja je ustvari samo posljedica postojanja vlasničkih ovlasti na stvari, primarno ovlasti da vlasnik isključi svakog drugog od tog prava. U čl. 37. st. 1. ZOVO je regulirao da vlasnik može

¹⁰ Zakon o zemljišnim knjigama ("Narodne novine" 91/96., 68/98. i 137/99.).

¹¹ Zakon o obveznim odnosima ("Narodne novine" 53/91., 73/91., 3/94., 7/96. i 112/99. - u daljnjem tekstu ZOO).

¹² Nikola Gavella -Igor Gliha -Tatjana Josipović -VladoBelaj i Zlatan Stipković, "Stvarno pravo" - "Informator" 1998. godine (dalje Gavella), str. 428

tužbom zahtijevati povrat stvari. Čini se da je čl. 161. st. 1. ZV potpunije određeno pravo na zahtjev za zaštitu prava vlasništva, jer se prije svega naglašava da je **pravo** vlasnika zahtijevati povrat stvari, što znači da se taj zahtjev ne mora ostvarivati samo tužbom, već i na drugi način propisan zakonom, a tužba je samo jedno od sredstava za zaštitu tog prava.

U parnici povodom vindikacijske tužbe tužitelj je dužan dokazati:

- 1/ svoje pravo vlasništva na stvari
- 2/ da se stvar koju traži nalazi u posjedu tuženika i
- 3/ identitet stvari.

1/2. Neovisno o tome izvršava li vlasnik vlasničke ovlasti na stvari, pravo vlasništva ne zastarijeva kao ni mogućnost da se ono štiti tužbom. ZV je prihvatio načelo nezastarivosti vlasničke tužbe, i to pod uvjetom da nekim zakonom nije drukčije određeno (čl. 161. st. 2. ZV), pa vlasnik ima uvijek pravo zahtijevati od osobe koja njegovu stvar posjeduje predaju u posjed. Prigovor tuženika da je dosjelošću stekao pravo vlasništva na spornoj stvari nije prigovor zastare prava vlasništva ili vlasničke tužbe, već prigovor da je pravo vlasništva tužitelja na stvari prestalo zbog stjecanja tog prava od strane treće osobe, zbog čega tužitelj nije više aktivno legitimiran u sporu.

2. AKTIVNA LEGITIMACIJA NA PODIZANJE TUŽBE

2/1. Na podnošenje vlasničke tužbe aktivno je legitimiran vlasnik stvari, s tim da na njemu leži teret dokaza o pravu vlasništva. Tužitelj može biti vlasnik - neposjednik ili vlasnik - posredni posjednik, ovaj potonji zato što, iako mu zakon priznaje status posrednog posjednika (čl. 10. st. 3. ZV), on nema faktičnu vlast na stvari, zbog čega je u poziciji vlasnika koji ne drži svoju stvar¹³.

Međutim, onaj tko je u svoje ime prodao i predao tuđu stvar, ali je kasnije postao vlasnikom te iste stvari, nema pravo na vlasničku tužbu (čl. 161. st. 3. ZV). Primjerice, ako netko proda tuđu stvar, a nakon toga nasljeđivanjem stekne pravo vlasništva, od kupca ne može zahtijevati povrat stvari.

2/2. Glavom 7. ZV, kojom se uređuje zaštita prava vlasništva, nije regulirana zaštita prava suvlasništva i zajedničkog vlasništva, već tu zaštitu ZV uređuje u okviru odredbi o suvlasništvu odnosno zajedničkom vlasništvu (čl. 46. i 62. ZV).

Prema ZV glede zaštite prava suvlasništva i zajedničkog vlasništva došlo je do stanovitih promjena u odnosu na ZOVO i judikaturu koja se na temelju tog zakona formirala. Naime, prema čl. 43. ZOVO suvlasnik, odnosno zajednički vlasnik imao je pravo na tužbu protiv treće osobe sa zahtjevom da mu bude predana u posjed cijela stvar, a suvlasnik i na tužbu za zaštitu svojega prava na dijelu stvari¹⁴. Sukladno tome u sudskoj praksi je rečeno: "Suvlasnik kao i zajednički vlasnik (kad se radi o bračnoj stečevini do utvrđivanja suvlasničkih udjela) ima pravo na tužbu za zaštitu prava vlasništva na cijelu stvar, pa je legitimiran tražiti iseljenje osobe koja se bez valjanog pravnog naslova koristi stanom"¹⁵.

Glede zaštite prava suvlasništva prema trećim osobama u čl. 46. st. 2. ZV propisano je da svaki suvlasnik glede cijele stvari ima pravo postavljati protiv svakoga one zahtjeve koje može staviti vlasnik stvari, s tim da predaju cijele stvari u posjed može od trećega zahtijevati

¹³ Gavella: op. cit. str. 430; Hrvoje Momčinović "Zaštita prava vlasništva" – Zbornik radova "Narodne novine", "Propisi i praksa", "Zakonitost" 1990., str. 136.

¹⁴ Mladen Žuvela - "Vlasničkopravni odnosi" - "Organizator" 1996., str. 238.

¹⁵ VSH, Rev. 143/82. od 19. 10. 1982. citirano po Žuveli, op. cit. str. 239. pod 20.

samo prema obveznopравnim pravilima o nedjeljivim obvezama. Na istovjetan način je uređena zaštita prava zajedničara u čl. 62. ZV. To znači, s obzirom na odredbu čl. 435. st. 2. ZOO koja uređuje aktivne nedjeljive obveze, da pojedini suvlasnik, odnosno zajedničar može zahtijevati predaju cijele stvari u posjed samo ako je ovlašten od ostalih suvlasnika, odnosno zajedničara da mu cijela stvar bude predana u posjed, a inače može zahtijevati od treće osobe da stvar preda **svim** suvlasnicima, odnosno zajedničarima ili da je položi sudu. Kada jedan suvlasnik zahtijeva povrat stvari svim suvlasnicima, odnosno zajedničarima ili da stvar bude položena sudu, u parnici, kao tužitelji ne moraju sudjelovati svi suvlasnici ili zajedničari (nisu jedinstveni suparničari u smislu čl. 201. ZPP), što se može zaključiti gramatičkim tumačenjem ove zakonske odredbe.

Suvlasnik ima pravo na zaštitu svog idealnog dijela i prema drugim suvlasnicima, što uključuje i zahtjev za predaju u posjed njegova suvlasničkog dijela, jer je suvlasnik glede onog idealnog dijela stvari koji odgovara njegovu suvlasničkom dijelu, vlasnik i pripadaju mu prema svakome (dakle i prema ostalim suvlasnicima) sve vlasničke ovlasti (čl. 37. st. 4. ZV).

Treba upozoriti da je donošenjem Obiteljskog zakona¹⁶ izmijenjen status imovine bračnih drugova stečene u braku. Naime, prema čl. 276. Zakona o braku i porodičnim odnosima¹⁷ imovina koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice, ili potječe iz te imovine, njihova je zajednička imovina, dok je u odredbi čl. 253. st. 1. OBZ stipulirano da su bračni drugovi u jednakim dijelovima suvlasnici u bračnoj stečevini, ako nisu drukčije ugovorili, zbog čega se sada zaštita prava na bračnoj stečevini pruža temeljem čl. 46. ZV (odnosi se na suvlasništvo), a ne više po odredbama kojima se uređuje zaštita zajedničkog vlasništva.

Budući da udio vlasništva u zajedničkoj stvari nije određen, zajedničar ne može zahtijevati predaju u posjed dijela stvari.

U odnosu na ostale suvlasnike, pojedini suvlasnik ima pravo zahtijevati od suvlasnika koji stvar drži u posjedu, da mu je preda u suposjed.

Glede prava zajedničara na predaju u suposjed zajedničke stvari u judikaturi, kako se to može razabrati iz objavljenih sentenci¹⁸, čini se izražena su oprečna motrišta. Naime, u odluci VSRH Rev. 2133/93. rečeno je da sud ne može naložiti predaju stvari u suposjed, ako nije utvrdio suvlasničke udjele, dok je u odluci Županijskog suda u Karlovcu Gž-201/99. navedeno da zajedničar može od drugoga tražiti predaju u suposjed zajedničke stvari bez obzira što nije utvrđena veličina suvlasničkih omjera na zajedničkoj imovini. Članak 62. st. 1. ZV propisuje da svaki zajedničar ima pravo glede zajedničke stvari postavljati ostalim zajedničarima one zahtjeve koji proizlaze iz njegova zajedničkog vlasništva, dok je u čl. 59. st. 1. ZV određeno da je zajedničar ovlašten izvršavati sve vlasničke ovlasti glede zajedničke stvari jedino zajedno sa svim ostalim zajedničarima. Vlasnik među ostalim ima pravo posjedovati svoju stvar (čl. 30. st. 2. ZV), pa to pravo ima i zajedničar zajedno s ostalim

¹⁶ Obiteljski zakon ("Narodne novine" 162/98. - u daljnjem tekstu OBZ).

¹⁷ Zakon o braku i porodičnim odnosima ("Narodne novine" 51/89. i 59/90.).

¹⁸ "Zajedničar može od drugog zajedničara tražiti predaju suposjed zajedničke stvari, a ovo bez obzira što nije izvršena dioba suvlasništva, pa se u ovoj pravnoj stvari može donijeti odluka bez obzira što nije donesena odluka u predmetu koji se vodi kod istoga suda i u kojem će biti utvrđena veličina suvlasničkih omjera stranaka na zajedničkoj imovini". Županijski sudu Karlovcu Gž-201/99. od 18.08.1999., Izbor odluka VSRH 1/1999. sentenca pod br. 126; "Sud ne može naložiti predaju stvari u suposjed, ako nije utvrdio suvlasničke udjele budući da suvlasnik ima pravo posjedovati stvar razmjerno svom udjelu" VSRH Rev. 2133/1993. od 01. 03.1995., Izbor odluka VSRH broj 2/1995. sentenca pod br. 3.

zajedničarima, stoga mislim da i zajedničar ima pravo zahtijevati od drugih zajedničara predaju u suposjed zajedničke stvari i prije nego što su utvrđeni njihovi suvlasnički dijelovi.

2/3. Etažni vlasnik je glede posebnog dijela aktivno legitimiran na revindikaciju kao jedini vlasnik tog dijela, a glede cijele nekretnine pripada mu pravo zaštite kao suvlasniku¹⁹.

2/4. Prijenosom prava vlasništva radi osiguranja tražbine predlagatelj osiguranja - fiducijarni vjerovnik postaje vlasnikom stvari (prethodni vlasnik), ali je to njegovo pravo ograničeno raskidnim uvjetom da mu bude ispunjena određena tražbina²⁰. Stjecanjem prava vlasništva fiducijarni vjerovnik nema ovlast posjedovati stvar koja je predmet vlasništva (neovisno radi li se o pokretnini ili nekretnini), jer je obvezan propustiti služiti se tom stvari (čl. 37. st. 5. ZV - posjednikom ostaje fiducijarni dužnik), ali unatoč toga čini se da fiducijarni vjerovnik kao vlasnik (istina pod raskidnim uvjetom) je aktivno legitimiran na podizanje vindikacijske tužbe, s tim da ne može zahtijevati da stvar bude predana njemu u posjed, već fiducijarnom dužniku.

2/5. Do pretvorbe društvenopravnih osoba²¹ odnosno do stupanja na snagu ZV 01. 01. 1997. godine, ako pretvorba do tada nije izvršena, društveno-pravne osobe bile su titulari prava upravljanja, korištenja i raspolaganja. Ta prava društvenopravnih osoba pod uvjetima iz čl. 360. st. 1. i 2. ZV pretvorena su u pravo vlasništva, iz kojeg izvire subjektivno pravo zahtijevati njegovu zaštitu. Stoga prema čl. 363. st. 1. ZV osoba čije pravo vlasništva potječe od nekadašnjeg prava upravljanja ili korištenja i raspolaganja stvari u društvenom vlasništvu odnosno od nekadašnjeg prava korištenja ili prvenstvenog prava korištenja građevinskog zemljišta u društvenom vlasništvu, ima pravo na podizanje vindikacijske tužbe kao svaki vlasnik, ako nije što posebno određeno zakonom²².

3. PASIVNA LEGITIMACIJA

3/1. U revindikacijskoj tužbi položaj tuženika ima osoba koja posjeduje tužiteljevu stvar, bez obzira radi li se o samostalnom ili nesamostalnom posjedniku ili pomoćniku u posjedovanju²³. Tako tužitelj može zahtijevati predaju u posjed svoje stvari od primjerice zakupnika, najmoprimca, zaposlenika koji radi obavljajući naloge poslodavca, prekarista i sl. Suvlasnik koji traži suposjed zajedničke stvari tužbom kao tuženike treba obuhvatiti samo one suvlasnike koji tu stvar drže u posjedu, a ne i ostale suvlasnike²⁴.

¹⁹ Gavella, op. cit. str. 430.

²⁰ Ispunjenjem raskidnog uvjeta pravo vlasništva prelazina fiducijarnog dužnika - potonjeg vlasnika (čl. 276. st.1. Ovršnog zakona - "Narodne novine" 57/96. i 29/99. - u daljnjem tekstu OZ).

²¹ Zakon o pretvorbi društvenih poduzeća ("Narodne novine" 19/91., 83/92., 94/93., 2/94. i 9/95.), koji je prestao važiti temeljem čl. 49. Zakona o privatizaciji ("Narodne novine" 21/96. i 71/97.).

²² Petar Simonetti u radu "Pretvorba društvenog vlasništva na nekretninama" Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci br. 2., vol. 19., 1998. str. 382 iznio je motrište da se samo pravo korištenja radi građenja i ostvareno prvenstveno pravo korištenja radi građenja na neizgrađenom građevinskom zemljištu društvenom vlasništvu pretvara u pravo vlasništva u korist nositelja tog prava, a ne i opće pravo korištenja i raspolaganja na neizgrađenom građevinskom zemljištu, jer je pretvoreno u pravo vlasništva općine ili grada na čijem je području, pod pretpostavkom da nisu ispunjeni uvjeti za vraćanje tog zemljišta prijašnjem vlasniku.

²³ Prema čl. 11. st. 1. ZV nesamostalan posjednik stvar posjeduje priznajući pritom višu vlast posrednog posjednika; čl. 12. st. 2. ZV, pomoćnik u posjedovanju je onaj koji izvršava isključivo tuđu faktičnu vlast.

²⁴ VSH Gž-825/81. od 31. 03. 1982., citirano po Žuveli op. cit. str. 239. pod 21.

Tuženik može biti i posredni posjednik, tj. onaj tko ne drži stvar neposredno u svojoj faktičnoj vlasti, već ju je prepustio drugome u posjed, ali u tom slučaju tužitelj može zahtijevati da mu se stvar vrati samo u posredni posjed²⁵.

3/2. Da bi vlasnik uspio s tužbenim zahtjevom za predaju u posjed stvari, potrebno je da se stvar u posjedu tuženika nalazi u vrijeme donošenja presude. Naime, ako u vrijeme podnošenja tužbe tuženik nije bio posjednik sporne stvari, ali tijekom parnice to postane, sud će usvojiti tužbeni zahtjev, jer se materijalno-pravne pretpostavke za odlučivanje o osnovanosti tužbenog zahtjeva prosuđuju prema trenutku na koji se odnosi izreka presude²⁶.

Tuženiku koji je bio posjednik tužiteljeve stvari, ali je to prestao biti prije nego što mu je tužba dostavljena, prestaje pasivna legitimacija. "Vlasnik stvari ne može s osnovom od bivšeg posjednika zahtijevati povraćaj individualno određene stvari koja je prije pokretanja parnice predana trećoj osobi, pa takav tužbeni zahtjev treba odbiti, a udovoljiti zahtjevu za naknadu štete, ako su ispunjene sve pretpostavke odštetne odgovornosti"²⁷.

Međutim, tuženiku koji napusti posjed tužiteljeve stvari nakon što je parnica počela teći (litispendencija) ne prestaje pasivna legitimacija (čl. 162. st. 4. ZV), pa ga sud na zahtjev tužitelja može obvezati, iako nije posjednik, da tužitelju preda stvar koja je predmet spora na svoj - tuženikov trošak. Ako tuženik dobrovoljno ne ispuni svoju obvezu ili je ne ispuni zbog toga što stvar nije mogao pribaviti od posjednika, ovrhu bi trebalo provesti po odredbi čl. 232. OZ - ovrha radi ostvarenja obveze na radnju koju može obaviti samo ovršenik, što znači da bi u potonjem slučaju temeljem odredbe iz st. 8. istog članka ovrhovoditelj (vlasnik) mogao tražiti samo naknadu štete. Umjesto zahtjeva da tuženik pribavi stvar na svoj trošak, tužitelj može već u tužbi od tuženika tražiti naknadu štete u visini pune vrijednosti te stvari.

Tužitelj može umjesto tuženika koji je tijekom spora predao tužiteljevu stvar trećoj osobi zahtijevati povrat stvari od novog posjednika, u kom slučaju dolazi do subjektivnog preinačenja tužbe pod uvjetima iz odredbe čl. 195. st.2. ZPP. Ako ne dođe do subjektivnog preinačenja tužbe, ostaje ovlast tužitelja iz čl. 162. st. 4. ZV kako je prethodno navedeno²⁸.

3/3. Odredba čl. 162. st. 3. ZV uređuje uz vlasničku tužbu i poseban slučaj tužbe radi naknade štete. Po uzoru na odredbu paragrafa 377. Općeg građanskog zakonika²⁹, neposjednik koji tvrdi da posjeduje tužiteljevu stvar i tako vara tužitelja, tužitelju odgovara za štetu koju je zbog toga pretrpio. Ovo je klasična tužba za naknadu izvanugovorne štete, pa bi tužitelj pravo na naknadu štete mogao ostvarivati i po čl. 154. st. 1. ZOO.

4. DOKAZIVANJE PRAVA VLASNIŠTVA

4/1. Tužitelj - vlasnik u parnici mora dokazati da na stvari koju zahtijeva ima pravo vlasništva (čl. 162. st. 1. ZV). Dokazivanje prava vlasništva svodi se na dokazivanje činjenica relevantnih za njegovo stjecanje, pa tužitelj ne mora dokazivati da to pravo još traje odnosno da nije prestalo.

U parnici ne treba dokazivati činjenice koje je stranka priznala pred sudom tijekom parnice, osim ako sud ocijeni da stranka njihovim priznanjem ide za nedozvoljenim

²⁵ H. Momčinović, op. cit. str. 138.

²⁶ Triva -Belajec - Dika, "Građansko parnično procesno pravo" - "Narodne novine 1986., str. 480.

²⁷ VSH, Rev.1730/90. od 21. 11. 1990., Pregled sudske prakse 51, sentenca 35.

²⁸ Do 01. 01. 1997. godine stav judikature je bio da tužitelj u ovom slučaju ne može od tuženika tražiti povrat stvari, već može preinačiti tužbu i zahtijevati naknadu štete. VSH, Gž-2828/78. od 14. 09. 1978. Pregled sudske prakse br. 14, sentenca 365.

²⁹ Opći građanski zakonik – dalje OGZ

raspolaganjima (čl. 221. st. 2. ZPP), tako da tužitelj neće biti u obvezi dokazivati pravo vlasništva, ako ta činjenica među strankama nije sporna.

Tužitelj također neće morati dokazivati svoje pravo vlasništva ako tuženik taji pred sudom da posjeduje tužiteljevu stvar, a tužitelj dokaže da je posjeduje, pa tuženik već samo zbog toga tu stvar treba predati tužitelju u posjed (čl. 162. st. 3. ZV i ranije paragraf 376. OGZ). Postavlja se pitanje radi li se u ovom slučaju o vlasničkoj tužbi, jer tužitelj može ishoditi povrat stvari ne zato što je doista njezin vlasnik, već samo zbog toga što je tuženik postupao prevarno. Budući da obveza tuženika na povrat sporne stvari nije posljedica utvrđenja da je tužitelj njezin vlasnik, moguća je nova vlasnička parnica između istih stranaka, ali u obrnutim stranačkim ulogama. Samo na prvi pogled izgleda da je tužiteljev položaj time manje tegoban, jer činjenica da nakon ove slijedi nova parnica u kojoj će, istina, tužitelj imati položaj tuženika, prije svega ide na uštrb pravne sigurnosti stranaka, dakle i tužitelja, ali ga izlaže novim troškovima u svezi s novom parnicom. Pitanje je, je li trebalo, pored mogućnosti da tužitelj podnese tužbu zbog smetanja posjeda ili da u vlasničkoj parnici definitivno otkloni spor o vlasništvu, omogućiti mu provizornu zaštitu prava vlasništva koja stoji negdje između posjedovne i vlasničke zaštite.

4/2. Tužitelj treba dokazati pravne činjenice relevantne za stjecanje konkretnog prava vlasništva.

Ako je tužitelj stekao pravo vlasništva temeljem zakona izvorno (originarno), primjerice prisvojenjem, nalazom, sjedinjenjem, priraštajem ili dosjelošću, morat će dokazati one činjenice uz koje zakon vezuje stjecanje prava vlasništva u svakom pojedinom slučaju. Ako tužitelj ističe dosjelost kao pravni temelj stjecanja prava vlasništva, dokazivat će samostalno posjedovanje sporne stvari kroz vrijeme potrebno za dosjelost, a za redovnu dosjelost i zakonitost te istinitost posjeda.

Treba upozoriti na odredbu čl. 388. st. 2. ZV, prema kojoj se stjecanje, promjena, pravni učinci i prestanak stvarnih prava do stupanja na snagu tog Zakona prosuđuju prema pravilima koja su se primjenjivala u trenutku stjecanja, promjene, prestanka prava i njihovih pravnih učinaka. To znači da će se u svim onim slučajevima kada je pravo vlasništva stečeno prije 01.01.1997. godine pravni temelj stjecanja, a u svezi s tim i relevantne činjenice, cijeliti prema propisima koji su do tada bili na snazi. S obzirom na razlike u normiranju nekih instituta, bit će moguće dokazivati da je stečeno pravo vlasništva i onda kada po ZV za to nisu ispunjene pretpostavke, primjerice kod stjecanja prava vlasništva građenjem.

4/3. Ako je tužitelj stekao pravo vlasništva od prijašnjeg vlasnika (derivativno stjecanje), morat će dokazati postojanje odgovarajućeg pravnog temelja (iustus titulus) (na pr. ugovor o darovanju), ispravan način stjecanja (modus), i to za pokretnine u pravilu predaju u posjed (iznimno se za pokretnine traži upis u odgovarajući registar), a za nekretnine upis u zemljišne knjige. Kada pravo vlasništva nije upisano u zemljišnu knjigu tužitelj će trebati dokazati stjecanje prava vlasništva osobe koja je tužitelju to pravo prenijela, što podrazumijeva dokazivanje svih činjenica relevantnih za stjecanje prava vlasništva od strane prenositelja. To dokazivanje doseže u pravilu do ispunjenja pretpostavki za izvorno stjecanje prava vlasništva nekog od pravnih prednika tužitelja.

Tužitelj čije je pravo vlasništva na nekretnini upisano u zemljišnu knjigu, ne mora dokazivati pravni temelj stjecanja, jer se smatra da zemljišna knjiga istinito i potpuno odražava činjenično i pravno stanje zemljišta, a zemljišne knjige, zemljišnoknjižni izvaci i sl. uživaju javnu vjeru i imaju dokaznu snagu javnih isprava (čl. 8. st. 1. i 2. Zakona o zemljišnim knjigama), pa će biti dovoljno da tužitelj dokazna sredstva ograniči na zk. izvadak ili predloži uvid u zemljišnu knjigu. U teoriji je izražen stav da je predmnjevu istinitosti upisa

u zemljišnim knjigama moguće oboriti samo tako da se na temelju odgovarajuće tabularne isprave ishodi brisanje neistinitog upisa³⁰.

Ako je u zemljišnoj knjizi tužitelj još uvijek upisan kao titular prava upravljanja ili korištenja i raspolaganja, smatrat će se vlasnikom nekretnine, ali pod uvjetom da temeljem zakona ranije društveno vlasništvo nije pretvoreno u vlasništvo Republike Hrvatske, jedinice lokalne samouprave ili nekog drugog pravnog subjekta različitog od nositelja prava upravljanja ili korištenja i raspolaganja. Primjerice, društveno vlasništvo na poljoprivrednom zemljištu te šumama i šumskom zemljištu pretvoreno je u pravo vlasništva Republike Hrvatske³¹, pa unatoč upisu društvenog vlasništva u korist treće osobe, ne postoji predmnijeva o njezinom pravu vlasništva.

U pravilu će tužitelj podići reivindikaciju kada mu je stvar oduzeta iz posjeda. Međutim, u parnici tužitelj ne mora dokazivati da je bio posjednik ako se bez predaje u posjed može steći pravo vlasništva, primjerice ovom tužbom može zahtijevati predaju stvari nasljednik koji još nije ušao u posjed, kao i onaj tko je derivativnim putem stekao pravo vlasništva na pokretnini temeljem samog ugovora (na pr. prenošenjem prava zahtijevati predaju vlasništva - *cessio vindicationis*, čl. 15. st. 2. ZV, osnivanje prava na predaju stvari - *constitutum possessorium* čl. 15. st. 2. ZV)³², kada se predaja vrši očitovanjem volje, pa stjecatelj stječe posredni posjed.

4/4. Budući da se pravo vlasništva može steći na temelju odluke suda, ili druge nadležne vlasti (konstitutivne odluke) kad je to određeno zakonom (čl. 126. st. 1. ZV), tužitelj će moći dokazati pravo vlasništva prezentiranjem sudu takve odluke. U slučaju da je netko treći u dobroj vjeri upisao svoje pravo vlasništva na nekretnini dok još pravo koje je bilo stečeno odlukom suda ili nadležnog tijela nije bilo upisano, tužitelj mu neće moći suprotstaviti svoje pravo vlasništva.

5. DOKAZIVANJE TUŽENIKOVA POSJEDA

5/1. U parnici radi povrata stvari tužitelj će morati dokazati, ako je to sporno, i da je tuženik posjednik stvari na kojoj tužitelj ima pravo vlasništva te identitet te stvari.

Tužitelju je dovoljno dokazati da se stvar nalazi kod tuženika, neovisno o tome je li tuženik samostalan ili nesamostalan posjednik ili je samo pomoćnik u posjedovanju. "Okolnost što se stvar, povraćaj koje vlasnik traži, nalazi u inozemstvu i da je posjednik ne može uvesti u našu zemlju, ne znači da se stvar ne nalazi u faktičnoj vlasti posjednika"³³.

Ako je tuženik napustio posjed sporne stvari nakon što je parnica počela teći, tužitelj će morati dokazati postojanje posjeda do tog vremena.

5/2. Da bi tužbeni zahtjev bio određen, kao što to traži čl. 186. st. 1. ZPP, a s obzirom da je predmet tužbenog zahtjeva povrat stvari, "vlasnik mora stvar koju zahtijeva opisati po njezinim osobinama, koje je razlikuju od istovrsnih stvari" (čl. 162. st. 2. ZV). Primjera radi u istom se članku navodi koje stvari ne mogu biti predmetom zahtjeva za povrat (gotov novac pomiješan s drugim gotovim novcem, vrijednosni papiri na donositelja pomiješani s istovrsnima), ako ne postoje okolnosti iz kojih tužitelj ipak može dokazati svoje pravo

³⁰ Gavella op.cit. 432.

³¹ Zakon o poljoprivrednom zemljištu - pročišćeni tekst ("Narodne novine" 54/94., 48/95., 19/98. i 105/99., Zakon o šumama ("Narodne novine" 52/90., 5/91., 9/91. i 61/91.).

³² O. Stanković - M. Orlić, "Stvarno pravo, "Naučna knjiga" 1981. str. 203.

³³ VSRH, Rev 130/86. od 01.04.1986., cit. po Žuvelj, op. cit. str. 219 pod 59.

vlasništva na određenim generičkim stvarima, koje su bile na stanovit način izdvojene, a tuženik je morao znati da tu stvar ne smije prisvojiti. U takvoj situaciji tužitelj će morati dokazivati, ne da je tuženik znao, već da je morao znati da stvar ne smije prisvojiti i na koji način su generičke stvari bile izdvojene.

U odredbi čl. 37. st. 1. ZOVO bilo je propisano da se tužbom može zahtijevati individualno određena stvar. Bez obzira na različit terminološki pristup u definiranju pojma stvari čiji se povrat može zahtijevati, radi se o istovjetnom sadržaju. Dakle, stvar čiji se povrat traži mora biti pojedinačno određena (species).

Nekretnina koja je predmet spora bit će dovoljno individualizirana oznakom katastarske općine u kojoj se nalazi i njezinog katastarskog broja. Ima mišljenja³⁴, da nekretnina koja je predmet vlasničke tužbe mora biti označena prema podacima iz zemljišne knjige (katastarski broj i općina, te površina), a u slučaju izgrađenosti sa svim podacima o objektu kako to određuje čl. 10. Zakona o zemljišnim knjigama. Ako kažemo da tužba te podatke mora sadržavati, posljedica propusta označavanja nekretnine na opisani način u krajnjem slučaju bi mogla biti odbacivanje tužbe temeljem čl. 109. st. 4. ZPP. Čini mi se, bez obzira što je korisno nekretninu koja je predmet vlasničke tužbe označiti katastarskim oznakama i površinom, da se tužba ne bi mogla odbaciti ako tužitelj nije tako postupio. Naime, u čl. 10. st. 2. Zakona o zemljišnim knjigama propisano je da odluke sudova o **knjižnim pravima** moraju sadržavati oznake i podatke o katastarskom broju i dr., onako kako su ti podaci označeni u zemljišnoj knjizi, zbog čega je nužno te podatke navesti u tužbi. Ova zakonska odredba govori o sadržaju tužbenog zahtjeva kada se traži donošenje presude o stanovitom knjižnom pravu, kako bi presuda mogla biti temelj za uknjižbu prava vlasništva. Predmet vlasničke tužbe je povrat nekretnine, zbog čega mislim ne bi trebalo ocjenjivati postojanje određenosti tužbenog zahtjeva s obzirom na odredbu čl. 10. st. 2. Zakona o zemljišnim knjigama. Nekretnina koja je predmet spora mogla bi biti označena i na drugi način, pod uvjetom da je oznake potpuno određuju (na pr. naziv nekretnine, mjesto gdje se nalazi i međaši).

Individualiziranje predmeta spora u tužbi potrebno je učiniti po svojstvima stvari (izgledu, boji, imenu i sl.) ili nekim okolnostima koje su izvan nje (na pr. mjesto gdje se nalazi) po kojima se razlikuje od svih ostalih stvari, makar onoliko koliko je nužno za to razlikovanje³⁵.

5/3. Kako generične stvari ne mogu biti predmetom vlasničke tužbe, može se podnijeti tužba radi naknade štete ili stjecanja bez osnove. Generična stvar može biti predmet vlasničke tužbe samo ako je na neki način individualizirana i time odvojena od stvari iste vrste (na pr. vino u određenoj bačvi).

Skupne stvari kao cjelina, primjerice namještaj, stado i sl. ne mogu biti predmetom revindikacije, već je potrebno svaku stvar koja čini skupnu stvar pojedinačno navesti. U parnicama se često susreće pogrešna praksa da se traži predaja u posjed primjerice kuće s namještajem, zbog čega u ovršnom postupku nastaju sporovi o pitanju koje sve stvari je ovršenik dužan predati ovrhovoditelju.

³⁴ B. Hrvatin, "Stjecanje prava vlasništva na nekretninama i zaštita prava vlasništva, "Informator" br. 4704 do 4705, str. 20 - 22.

³⁵ Gavella, op.cit. str. 50.

6. TUŽBENI ZAHTJEV

6/1. Glavni tužbeni zahtjev u vindikacijskoj tužbi je traženje tužitelja da sud obveže tuženika da mu preda u posjed stanovitu stvar u određenom roku, čime se hoće anulirati nastala povreda prava vlasništva. Kako tužbeni zahtjev glasi na činidbu, ova tužba ide u red kondemnatornih tužbi. Tužbeni zahtjev mora biti precizan ne samo glede stvari čiji se povrat traži, već i u odnosu na način povrata. Prema sudskoj praksi "Tužbeni zahtjev na predaju kuće u posjed i onaj na iseljenje iz te kuće nisu identični, jer zahtjev radi predaje u posjed nekretnine koji ne sadrži i izričiti zahtjev za iseljenje tuženika iz takvih nekretnina i predaju nekretnina slobodnih od osoba i stvari tužiteljima, može predstavljati zahtjev radi predaje stvari tužiteljima u posredan posjed, pri čemu bi tuženik mogao i dalje ostati u neposrednom posjedu iste stvari"³⁶.

Prema tuženiku koji je napustio posjed sporne stvari nakon što je parnica počela teći (čl. 162. st. 4. ZV) tužbeni zahtjev može glasiti na dodatnu obvezu tuženiku, i to da najprije pribavi stvar koja je predmet spora o svom trošku, a potom da je preda tužitelju.

Kada je tuženik posredni posjednik, tužbenim zahtjevom će se zatražiti obvezivanje tuženika da na tužitelja prenese posredan posjed određene stvari i ustupi mu onaj zahtjev prema neposrednom posjedniku kojeg tuženik ima prema neposrednom posjedniku³⁷.

Tužbeni zahtjev na naknadu štete proizašle iz činjenice da je tuženik prevario tužitelja tvrdeći da posjeduje spornu stvar, premda je ne posjeduje, kao i zahtjev za naknadu štete u visini njene pune vrijednosti u slučaju napuštanja posjeda stvari nakon litispendencije, ne predstavlja stvarnopravni već obvezno-pravni zahtjev, pa se ovdje ne radi o vlasničkoj tužbi.

Postoji prijedor o tome koliko je procesno korektno da tužbeni zahtjev uz obvezu na predaju stvari sadrži i traženje da se utvrdi da je tužitelj vlasnik sporne stvari. S obzirom na pravilo da nema mjesta deklaratornom zahtjevu kada tužitelju stoji na raspolaganju zahtjev na činidbu, izražen je stav da ne bi u načelu bilo pravilno kumulirati ta dva zahtjeva, te da se utvrđenje tužiteljeva prava vlasništva javlja samo kao prethodno pitanje³⁸. Suprotno tome se ističe³⁹ da se o temeljnom vlasničkom odnosu u stvarnopravnoj parnici treba raspraviti i o njemu zauzeti prejudicijelni stav. Budući da utvrđenje temeljnog odnosa može biti značajno i izvan konkretne parnice u kojoj se traži predaja stvari, nema razloga da se utvrđenje prava vlasništva ne unese u izreku presude. Pravni interes tužitelja zato postoji samim tim što mu tuženik odbija predati stvar, jer osporava tužiteljevo vlasništvo. U sudskoj praksi u brojnim izrekama presuda nailazila sam da je uz obvezu na povrat stvari bio sadržan i deklaratorni dio kojim se utvrđuje pravo vlasništva, te da se u tim slučajevima sud nije posebno bavio pitanjem postojanja pravnog interesa za deklaratorni dio tužbenog zahtjeva.

Mislim, da je strankama u interesu definitivno riješiti spor o vlasništvu na stanovitoj stvari, a kako se u vlasničkoj parnici u pravilu mora utvrditi pripada li tužitelju pravo vlasništva, čini se da ne bi trebalo biti zapreke da tužitelj uz kondemnatorni postavi i deklaratorni tužbeni zahtjev na utvrđenje prava vlasništva.

6/2. Pravilo je da tužitelj ima pravo zahtijevati povrat svoje stvari u posjed ako mu je ona neovlašteno oduzeta. Međutim, to neće biti uvijek moguće, jer je stvar od vremena oduzimanja mogla propasti, biti oštećena ili ju je posjednik mogao otuđiti. Koja su prava tužitelja u tom slučaju, ovisit će o tome je li tuženik bio pošten ili nepošteni posjednik.

³⁶ VSRH, Rev. 3872/1994. od 12. 01. 1995., Izbor odluka VSRH I. iz 1996. sentenca 165.

³⁷ H. Momčinović, op. cit. str. 139.

³⁸ M. Žuvela, op. cit. str. 215.; H. Momčinović, op. cit. str. 139.

³⁹ Triva, op. cit. str. 321.

Pošteni posjednik je prema čl. 18. st. 3. ZV onaj koji kad je posjed stekao nije znao niti je s obzirom na okolnosti imao dovoljno razloga posumnjati da mu ne pripada pravo na posjed, s tim da poštenje prestaje čim posjednik sazna da mu pravo na taj posjed ne pripada. Sinonim za pošten posjed u ZOVO je bio savjestan posjed (čl. 72. st. 2. ZOVO), koji postoji ako posjednik ne zna ili ne može znati da stvar koju posjeduje nije njegova. Usporedbom čl. 18. st. 3. ZV sa čl. 72. st. 2. ZOVO uočavaju se dvije temeljne razlike. Dok se u čl. 72. st. 2. ZOVO savjesnost posjeda vezuje uz pretpostavku da posjednik drži da je stvar koju posjeduje njegova, u čl. 18. st. 3. ZV, u skladu s germanskom koncepcijom posjeda određeno je da poštenu posjednik nije samo onaj tko smatra da je vlasnik stvari, već svatko tko opravdano drži da mu na stvari pripada neko subjektivno pravo koje ga ovlašćuje stvar posjedovati (uz vlasništvo to je primjerice plodouživanje, zakup i dr.). S druge strane prema čl. 72. st. 2. ZOVO za savjesnost posjeda bila je pretpostavka da posjednik kroz čitavo vrijeme posjedovanja ne zna ili ne može znati da stvar koju posjeduje nije njegova, što znači da je sama mogućnost saznanja o tome isključivala savjesnost posjeda. Naprotiv, prema čl. 18. st. 3. ZV određeno je da je relevantno znanje o nepostojanju prava na posjed u vrijeme njegova stjecanja, pa posjednik tijekom posjedovanja određene stvari ne bi bio dužan utvrđivati ima li je pravo držati.

Za razliku od čl. 39. st. 7. ZOVO, koji je propisao da savjestan posjednik postaje nesavjesnim u trenutku prijama tužbe, s tim da vlasnik može dokazivati da je ranije nastupila nesavjesnost posjeda, u odredbi čl. 18. st. 3. ZV regulirano je da posjed prestaje biti pošten kada posjednik sazna da mu pravo na taj posjed ne pripada, s tim da posjed postaje nepošten od časa kada je posjednik primio tužbu, samo ako je u sporu pravomoćno odlučeno da mu pravo na posjed ne pripada (čl. 18. st. 4. ZV). Prestanak poštenog posjeda vezuje se isključivo za spoznaju da posjed nije pošten, što znači da je bez utjecaja na poštenost posjeda okolnost da je posjednik mogao, da se zainteresirao ili provjeravao na pr. u zemljišnim knjigama, saznati da mu ne pripada pravo posjedovati stvar. Taj je propust bez utjecaja na pretpostavku o poštenju posjeda. Judikatura je o tome rekla: "Ocijenjeno je da okolnost da su posjednici propustili izvršiti uvid u zemljišne knjige ne isključuje uvijek sama po sebi savjesnost posjeda kad ostale okolnosti konkretnog slučaja ukazuju da je posjed bio savjestan"⁴⁰.

Predmnijeva se da je posjed pošten (čl. 18. st. 5. ZV), pa je na tužitelju teret dokaza o suprotnom.

Nepošteni posjednik je onaj tko je znao da neovlašteno posjeduje tuđu stvar ili je to s obzirom na okolnosti mogao zaključiti, kao i poštenu posjednik nakon što je primio tužbu radi povrata stvari, uz uvjet da je spor pravomoćno izgubio.

6/3. Poštenu posjednik tuđe stvari koju nema pravo posjedovati dužan je vlasniku vratiti stvar u stanju u kom je bila u vrijeme kad je primio tužbu, jer od tog vremena ima status nepoštenog posjednika. Stoga, ako je stvar uništena ili potrošena prije nego što je parnica počela teći, tuženik nije dužan niti vratiti stvar, niti isplatiti njenu cijenu tužitelju, pa će sud odbiti tužbeni zahtjev. Poštenu posjednik nije dužan popraviti stvar, ako je oštećena ili izvan uporabe. Ukratko, on je tužitelju dužan predati ono što je od stvari ostalo s neubranim plodovima, do trenutka kad je tuženikov posjed postao nepošten. Za plodove koje je do tada ubrao i potrošio, kao i plodove koje je propustio ubrati, poštenu posjednik vlasniku stvari ne duguje nikakvu naknadu, jer temeljem čl. 141. st. 2. ZV samostalni posjednik tuđe stvari postaje vlasnikom plodova koji su se odvojili. Isto tako poštenu posjednik zadržava civilne plodove (na pr. najamninu koju je ostvario iznajmljivanjem vlasnikove stvari), koji su dospjeli i naplaćeni, kroz vrijeme dok je njegov posjed bio pošten, ali ako je što ostalo

⁴⁰ VSRH Rev. 2426/1990. od 15.02.1991. Izbor odluka VSRH 1993., sentenca br. 2

nenaplaćeno, iako je dospjelo kroz vrijeme dok je posjed bio pošten, to pripada vlasniku stvari, jer je istovjetna situacija kao s neubranim naturalnim plodovima.

Pošteni posjednik nije dužan platiti naknadu za korištenje tuđe stvari.

Dosljedno provodeći pravilo da opseg odgovornosti posjednika prema vlasniku ovisi o kvaliteti njegova posjeda, prema čl. 164. st. 1. ZV posjednik se smatra poštenim u opsegu ovlasti koje izviru iz prava za koje drži da mu pripada. Primjerice, posjednik koji vjeruje da mu pripada pravo posjedovati stvar kao zakupniku, odgovarat će u okvirima odnosa zakupnika i zakupodavca, pa tako i za oštećenje stvari i plaćanje zakupnine.

U slučaju da poštenu posjednik otuđi vlasnikovu stvar trećoj osobi (prodaja, zamjena), vlasnik kao tužitelj će moći zahtijevati povrat stvari od onoga koji ju je stekao raspoložbom poštenog posjednika. Opseg obveza novog posjednika pored vraćanja stvari ovisit će o tome je li njegov posjed pošten ili nepošten.

Protiv zahtjeva za povrat stvari novi posjednik će se moći obraniti prigovorom da je stekao pravo vlasništva izvorno, kad se za to ispune predmnjeve (na pr. kupnja pokretnine na dražbi u ovršnom postupku - čl. 143. st. 1. OZ), jer stjecanjem prava vlasništva na stvari od strane treće osobe istovremeno prestaje to pravo prijašnjem vlasniku.

6/4. Prema nepoštenom posjedniku vlasnik ima pravo zahtijevati predaju stvari te naknadu sve štete koja je na njoj nastala i svih koristi koje je imao za vrijeme svojega posjedovanja, pa i onih koje bi stvar dala da ih nije zanemario (čl. 165. st. 1. ZV). Nepošteni posjednik je dužan vlasniku vratiti njegovu stvar prema stanju u kojem je zatečena u trenutku predaje. Pored toga nepošteni je posjednik vlasniku dužan naknaditi štetu koju je vlasnik pretrpio oštećenjem, propašću ili otuđenjem stvari (ovo potonje, ako vlasniku stvar ne vrati onaj kome ju je nepošteni posjednik otuđio). Pravo na povrat stvari uključuje i odvojene plodove koje je stvar dala kroz vrijeme dok je bila u posjedu nepoštenog posjednika, jer odvajanjem plodova od matične stvari oni pripadaju onome čija je stvar, osim u slučaju kad se radi o poštenom posjedniku (čl. 141. st. 1. i 2. ZV). Ako plodovi predstavljaju pojedinačno određenu stvar, vlasniku će se vratiti u naturi, a ako se radi o generičkim stvarima ili ako su plodovi potrošeni ili iz nekih drugih razloga nisu u posjedu nepoštenog posjednika, on će na zahtjev vlasnika biti dužan isplatiti naknadu u visini njihove vrijednosti. Što više, nepošten posjednik odgovara za naknadu štete ako se pri posjedovanju stvari nije ponašao brižljivo kako je to očekivati od prosječnog posjednika takve stvari, pa je propustio ostvariti korist koju bi inače ta stvar dala.

Nepošteni posjednik dužan je vlasniku naknaditi sve koristi koje je od stvari imao. Koristima koje je nepošteni posjednik imao ne smatraju se samo eventualni prihodi koje je ostvario, već i izdaci koje bi imao za posjedovanje stvari, a kojima nije bio izložen upravo zato što je neovlašteno posjedovao tuđu stvar. Stoga bi, iako to nije u ZV eksplicitno rečeno, nepošteni posjednik bio dužan platiti i naknadu za korištenje tuđe stvari, i to u visini zakupnine koju bi vlasnik mogao ostvariti. Budući da je ZOVO bio ostavio stanovite dvojbe o ovom pitanju, o tome se sudska praksa izjasnila: "Obveza je nesavjesnog posjednika da vlasniku plati naknadu za korištenje njegove stvari"⁴¹, te "Jedna od ugovornih strana može tražiti naknadu koristi koju je druga strana ostvarila neovlaštenom uporabom njegovih sredstava (strojeva), nakon raskida ugovora o ortaštvu"⁴².

U odredbi čl. 164. st. 6. ZV za utvrđivanje prava poštenog posjednika na naknadu troškova koje je imao u vezi s vlasnikovom stvari, određeno je da se ti troškovi, kao i

⁴¹ VSH, Rev. 634/87. od 17. 04. 1987., Pregled sudske prakse 34, sentenca 18.

⁴² VSH, Rev. 2126/88. od 11. 04. 1989., Informator 3779.

vrijednost plodova koje je utrošio, obračunavaju prema cijenama kad ih se naknađuje. Čini se, da bi se u slučaju kad se o visini tih troškova odlučuje u parnici, njihova visina trebala odrediti prema cijenama u vrijeme donošenja presude.

Način utvrđivanja visine naknade koju je nepošteni posjednik dužan isplatiti vlasniku stvari u svezi s njezinim korištenjem nije reguliran (za razliku kad je riječ o obvezi poštenog posjednika na naknadu vrijednosti plodova prema cijenama kad ih se naknađuje). To pitanje nije uređivao ni ZOVO. Bez obzira što su pravni temelj i pravo na naknadu tih troškova utvrđeni u ZV, te što se zahtjev za naknadu može staviti uz vlasnički, pravni odnosi između vlasnika i nepoštenog posjednika, kada se ne radi o povratu stvari i naturalnih plodova, obveznoppravne su naravi, zbog čega će se primijeniti ili pravila o stjecanju bez osnove ili ona o naknadi štete, kako ih je uredio ZOO (čl. 189. st. 2., 210. st. 1. i 2. i 219. ZOO), a to znači (isto kao u čl. 164. st. 6. ZV) naknadu čija se visina određuje prema cijenama u vrijeme donošenja presude.

Vlasnikov zahtjev za naknadu štete koju je uzrokovao i koristi koju je imao nepošteni posjednik zastarijeva u roku od 3 godine od dana kada mu je predana stvar. Zahtjev za naknadu štete za uništenu stvar zastarijeva u roku od 3 godine kada je vlasnik doznao za propast stvari i za osobu koja je štetu učinila⁴³.

Budući da su plodovi koje je nepošteni posjednik dužan vratiti, vlasništvo vlasnika matične stvari, to se zastarni rok od 3 godine ne odnosi na ovaj zahtjev ako se ti plodovi još uvijek nalaze u posjedu nepoštenog posjednika, jer pravo vlasnika zahtijevati svoju stvar ne zastarijeva.

7. POSJEDNIKOVI PRIGOVORI

7/1. Protiv reivindikacijskog zahtjeva tuženik se može braniti peremptornim prigovorima, koji negiraju ili ukidaju vlasnički zahtjev, ili dilatornim, koji ga zaustavljaju. Ti su prigovori materijalnopravne prirode, jer se njima osporava tužiteljev zahtjev na povrat stvari⁴⁴. ZOVO ih nije uređivao, dok su u odredbi čl. 163. ZV navedeni posjednikovi prigovori, koji su po svojoj naravi dilatorni, jer se njima ne negira pravo vlasništva tužitelja, niti činjenica da tuženik posjeduje tužiteljevu stvar, već se temelje na tvrdnji da pravo tuženika na posjedovanje izvire iz nekog obveznog odnosa ili nekog stvarnog prava na tuđoj stvari. U čl. 161. st. 3. ZV uređen je peremptorni prigovor u slučaju otuđenja stvari od strane tužitelja, prije nego što je postao njezinim vlasnikom.

7/2. Peremptornim prigovorom tuženik se suprotstavlja vlasničkom zahtjevu tužitelja, tako da negira da je tužitelj je stekao pravo vlasništva na predmetu spora ili da on - tuženik posjeduje tužiteljevu stvar. Radi se ovdje o prigovorima nedostatka aktivne ili o promašenoj pasivnoj legitimaciji.

U prvom slučaju tuženik će osporavati dokaze koji se odnose na pretpostavke stjecanja prava vlasništva, primjerice, ako tužitelj tvrdi da je stekao pravo vlasništva originarno - dosjelošću, tuženik može dokazivati da tužitelj nije bio pošten posjednik (jer se poštenje posjeda predmnijeva) ili da nije istekao zakonom određeni rok posjedovanja, a kad se tužitelj poziva na derivativno stjecanje prava vlasništva, tuženik može dokazivati da onaj

⁴³ "Pravo (su)vlasnika glede naknade za oduzetu stvar ne može zastarjeti dok on može zahtijevati povrat stvari, međutim, kad (su)vlasnik više ne može zahtijevati povrat stvari, dospijeva zahtjev za naknadu i zastarijeva u općem zastarnom roku", VSRH, Rev.1823/94. od 16. 02. 1999. Informator 4756 od 16. 10. 1999.

⁴⁴ Gavella, op. cit. str. 440; M. Vedriš - P. Klarić, "Građansko pravo", "Narodne novine" 1995. str. 224.

tko je na tužitelja prenio pravo vlasništva nije bio vlasnik ili da je pravni posao na kome tužitelj temelji stjecanje vlasništva ništav.

Kada tužitelj kao suvlasnik traži za sebe predaju u posjed cijele stvari, tuženik može prigovarati da tužitelj kao suvlasnik nema pravo na takav zahtjev. U tom slučaju sud ne bi mogao potpuno odbiti tužbeni zahtjev, jer suvlasnik ima pravo na zaštitu svog suvlasničkog dijela, što uključuje zahtjev na predaju u posjed dijela stvari (čl. 46. st. 2. ZV u svezi sa čl. 412. st. 3. ZOO) stoga je djelomično osnovano traženje tužitelja, jer je u zahtjevu za predaju u posjed cijele stvari sadržan i zahtjev za predaju jednog njezinog dijela.

Protiv vlasničke tužbe tuženik se može uspješno braniti prigovorom promašene pasivne legitimacije, zbog toga što stvar koja je predmet spora nije u njegovu posjedu.

7/3. Prigovor koji ukida vlasnički zahtjev tužitelja svodi se na dokazivanje tvrdnje da je pravo vlasništva tužitelja prestalo, dakle ne osporava se da je to pravo postojalo, ali u vrijeme vođenja parnice, zbog okolnosti koje su nastupile nakon što je tužitelj stekao pravo vlasništva, ono je prestalo postojati. Jednako tako, ovaj se prigovor može istaknuti kada je tuženik koji je bio posjednik stvari to prestao biti, a ne postoji obveza na povrat stvari u smislu čl. 162. st. 4. ZV, na pr. u slučaju propasti stvari koja je bila u posjedu poštenog posjednika ili stjecanja prava vlasništva od treće osobe na dražbi⁴⁵.

Peremptorni prigovori koji ukidaju zahtjev iz tužbe jesu sljedeći: 1. da je tuženik stekao pravo vlasništva poslije tužitelja (exceptio posterioris dominii, primjerice dosjelošću); 2. da je tužitelj otuđio stvar u svoje ime, dok ta stvar još nije bila njegova, a poslije ju je stekao u vlasništvo (čl. 161. st. 3. ZV); 3. da je tužitelj prodao i predao stvar tuženiku, iako tuženik još nije postao vlasnikom (exceptio rei venditae et traditae), na pr. tužitelj je prodao nekretninu, a tuženik nije stekao pravo vlasništva upisom u zemljišnu knjigu⁴⁶.

7/4. Prigovorima koji zaustavljaju vlasnikov zahtjev, tuženik tužitelju ne osporava pravo vlasništva niti poriče da posjeduje tužiteljevu stvar, ali tvrdi da posjed nije neovlašten, tj. da njegovo pravo na posjed izvire iz nekog obveznog odnosa s tužiteljem ili trećom osobom ili da sam ima subjektivno stvarno pravo, koje ograničava pravo vlasništva tužitelja i istovremeno tuženiku daje ovlast posjedovati tuđu stvar.

U odredbi čl. 163. st. 1. ZV statuirano je pravo posjednika odbiti predaju stvari njezinom vlasniku, ako **ima pravo** koje ga ovlašćuje na posjedovanje te stvari. To može biti pravo plodouživanja, zalog na pokretnoj stvari, najma, posudbe i sl. To su sve prava na tuđoj stvari temeljem kojih je titular ovlašten posjedovati tuđu stvar kao nesamostalni posjednik, pri čemu je bez značenja je li to pravo stečeno temeljem ugovora s tužiteljem - vlasnikom ili temeljem zakona (na pravo retencije) ili odluke suda (na pr. založno pravo). Međutim, kada se radi o prekarnom posjedu, u judikaturi je izraženo stajalište: "Kada vlasnik preda nekretninu u posjed drugoj osobi da je koristi, ne određujući točan rok uporabe, tada je ovlašten u svako doba opozvati takvo odobrenje za upotrebu. Takav opoziv predstavlja i podnošenje tužbe radi predaje u posjed, nakon čega posjednik nekretnine koristi nekretninu bez pravne osnove"⁴⁷.

Posjednik, koji pravo na posjed izvodi od posrednog posjednika, koji također ima pravo na posjed tužiteljeve stvari (primjerice zalog - podzalog, zakup - podzakup), može

⁴⁵ Gavella, op. cit. str. 441.

⁴⁶ O. Stanković - M. Orlić op.cit. str. 205.; "Kupac kojemu je na temelju valjanog pravnog posla nekretnina predana iako nije stekao vlasništvo, jer nije izvršen upis u zemljišne knjige, može se s uspjehom protiviti zahtjevu vlasnika za povrat prodane stvari". VSRH, Rev. 1060/91. od 26. 09. 1991. Izbor odluka VSRH iz 1993. sentenca br. 10.

⁴⁷ VSRH Rev. 1/1992. od 04. 03. 1992., Izbor odluka VSRH iz 1993., sentenca br. 12.

odbiti predati vlasniku stvar koju posjeduje (čl. 163. st. 2. ZV). Takav prigovor će biti osnovan samo ako je treći, koji je tuženiku predao u posjed stvar, zakoniti nesamostalni posjednik, te uz daljnji uvjet da je ovlašten dati u posjed vlasnikovu stvar trećoj osobi.

Daljnji prigovor kojeg je posjednik ovlašten istaknuti protiv reivindikacijskog zahtjeva reguliran je u čl. 163. st. 3. ZV. Riječ je o slučaju fiktivne predaje u posjed (*cessio vindicationis*)⁴⁸, kada vlasnik stvari koji je posredni posjednik, ugovorom ustupa pravo vlasništva na stvari tako da stjecatelju stvar ne predaje u neposredni posjed, već mu prenosi pravo zahtijevati od neposrednog posjednika povrat stvari, dakle on mu prenosi svoj reivindikacijski zahtjev. Protiv takvog zahtjeva novog vlasnika neposredni posjednik može isticati sve prigovore koje je imao protiv ustupitelja. Primjerice, ugovorom o prodaji vlasnik prodaje kupcu stroj kojeg je dao trećoj osobi u zakup, čime kupac stječe pravo vlasništva na stroju i pravo zahtijevati od zakupnika vraćanje stroja pod uvjetima iz ugovora o zakupu. Protiv takvog zahtjeva zakupnik se može braniti prigovorom da rok na koji je zakup ugovoren s prijašnjim vlasnikom nije istekao.

7/5. Kao prigovor tuženika protiv reivindikacijskog zahtjeva u čl. 163. st. 4. ZV uvršten je procesnopravni institut imenovanja prethodnika (*nominatio auctoris, laudatio auctoris*). Prema toj zakonskoj odredbi neposredni posjednik koji drži predmet spora priznavajući pritom višu vlast drugog posrednog posjednika iz čijeg posjeda izvodi svoj posjed, može pozvati posrednog posjednika da u parnicu stupi umjesto njega⁴⁹. To nije materijalnopravni prigovor koji negira ili zaustavlja zahtjev na vraćanje stvari, već prigovor kojim se tuženiku omogućava izaći iz parnice, kako bi u nju stupio onaj tko polaže pravo na posjedovanje tužiteljeve stvari. Riječ je o mogućnosti subjektivne preinake tužbe na strani tuženika za koju nije nužan pristanak tužitelja, a koju procesno uređuje odredba čl. 210. ZPP. ZOVO nije sadržavao odgovarajuću odredbu, ali unatoč tome neposrednom posjedniku stajao je na raspolaganju ovaj prigovor temeljem odredbe čl. 210. ZPP⁵⁰.

U čl. 163. st. 4. ZV samo je statuirano pravo tuženika na imenovanje prethodnika, a budući da se radi o procesnom prigovoru, uvjeti za izjavljivanje ovog prigovora prosuđuju se prema procesnom pravu. Tuženik će moći preko suda pozvati posrednog posjednika da umjesto njega stupi u parnicu najkasnije na pripremnom ročištu, a ako ono nije održano, onda na glavnoj raspravi prije nego što se upusti u raspravljanje o glavnoj stvari. Za ovu preinaku tužbe nije potreban pristanak tužitelja, ali ako tužitelj prema tuženiku - neposrednom posjedniku uz zahtjev za povrat stvari ima i neki drugi zahtjev, primjerice za naknadu štete, potreban je pristanak tužitelja za imenovanje prethodnika glede tog drugog zahtjeva.

Ako posredni posjednik ne prihvati stupiti u parnicu, postupak će se nastaviti protiv neposrednog posjednika kao tuženika. U tom slučaju tuženik je u parnici dužan postupati brižljivo, te štiti ne samo svoje interese već i interese posrednog posjednika, kako bi izbjegao kasnije eventualnu odgovornost prema njemu. Posredni posjednik može stupiti u parnicu u svojstvu umješača na strani tuženika, u kom slučaju je neposredni posjednik i nadalje tuženik.

⁴⁸ Prof. Gavella je iznio mišljenje da je u čl. 163. st. 3. ZV učinjena redakcijska greška, a uzimajući u obzir cilj te odredbe kao i usporedbom s paragrafom 986. st. 2. BGB, koji je služio kao uzor, da bi ispravan tekst glasio: "Ako se od posjednika stvari koja je bila otuđena ustupom zahtijeva da ju preda njezinu vlasniku, posjednik može novom vlasniku suprotstaviti prigovore svoga prava na posjed, koje je imao prema ustupitelju", Gavella, op. cit. str. 443.

⁴⁹ Istovjetna je odredba sadržana u paragrafu 375 OGZ.

⁵⁰ O tome vidjeti kod I. Grbina, "Sudska zaštita stvarnih prava prema Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (usporedba s dosadašnjim stanjem)", Godišnjak 4, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, "Organizator, 1997.

7/6. Pravo zadržanja ili retencije (*ius retentionis*) je još jedan od prigovora koji zaustavlja reivindikacijski zahtjev vlasnika stvari, ali na taj prigovor ima pravo samo **poštenu** posjednik radi osiguranja svoje tražbine prema tužitelju na ime nužnih i korisnih troškova koje je imao za tužiteljevu stvar (čl. 164. st. 2. ZV). Opća pravila o pravu retencije sadržana su u ZOO (čl. 286. - 289.), dok ZV određuje pravo zadržanja koje poštenom posjedniku služi kao sredstvo obrane protiv zahtjeva vlasnika za povrat stvari. S jedne strane se uređuje da se na pravo retencije može pozvati samo poštenu posjednik, dok je nepoštenu posjednik od tog prava isključen (čl. 165. st. 4. ZV), a s druge je pretpostavka da tražbina proizlazi iz učinjenih nužnih i korisnih troškova koje je imao posjednik stvari. Ako su ti troškovi manji od koristi koje je od stvari imao poštenu posjednik, ne pripada mu pravo zadržanja.

Ovim pravilima nije isključena primjena odredbi ZOO o pravu zadržanja, pa će se taj zakon primjenjivati u slučajevima kada posjednik ima dospjelu tražbinu prema vlasniku iz nekog drugog pravnog odnosa, ali istovremeno i kao dopunska pravila za pitanja koja u ZV nisu regulirana (na pr. vraćanja stvari prije ispunjenja obveze, glede učinaka prava zadržanja). Prema stajalištu sudske prakse pravo zadržanja i kad se temelji na odredbi čl. 286. st. 1. ZOO, ne pripada nesavjesnom (nepoštenom) posjedniku⁵¹. Predmet retencije mogu biti nekretnine i pokretnine.

Budući da pravo zadržanja nije vremenski ograničeno, retinent može zadržati vlasnikovu stvar dok mu ovaj ne podmiri tražbinu ili ne dade odgovarajuće osiguranje za tu tražbinu.

8. PROTUAHTJEVI TUŽENIKA

8/1. Povodom zahtjeva tužitelja za povrat stvari tuženik može istaknuti protuzahtjev za naknadu stanovitih troškova koje je imao u svezi sa stvari. Opseg naknade ovisi o poštenosti odnosno nepoštenosti posjednika. U odredbi čl. 164. st. 2 - 7. ZV, određen je pravni temelj i narav tražbine poštenog posjednika prema vlasniku stvari, a u čl. 165. st. 3. - 5. ZV to isto za nepoštenog posjednika. Po svojoj pravnoj naravi to je obveznopravni zahtjev koji se ostvaruje uz pretpostavke iz navedenih zakonskih odredbi, a na sve ono što tim odredbama nije regulirano primjenjuju se pravila o stjecanju bez osnove iz čl. 210. - 219. ZOO.

8/2. Poštenu posjednik ima pravo na naknadu nužnih i korisnih troškova, ako oni ne premašuju vrijednost plodova i drugih koristi koje je imao od stvari, što se obračunava prema cijenama kada ih se naknađuje (čl. 164. st. 5. i 6. ZV), ako se o tome odlučuje u parnici cijena se utvrđuje prema vremenu donošenja prvostupanjske presude. Prema tome, pri odlučivanju o naknadi za učinjene troškove za vlasnikovu stvar od strane poštenog posjednika, na zahtjev vlasnika bit će nužno utvrditi i procijeniti vrijednost plodova i koristi koje je od stvari imao posjednik, te izvršiti prijeboj u materijalnopravnom smislu. Samo ako su i nakon toga troškovi posjednika veći od koristi, koju je imao, moći će tražiti njihovu naknadu. U sudskoj praksi je rečeno: "Kad bračni drug traži povrat sredstava uložениh u stan drugog bračnog druga, radi poboljšanja uvjeta stanovanja, treba uzeti u obzir da je bračni drug koji je vršio ulaganja i sam koristio rezultat svojih ulaganja"⁵².

U ZV definicija nužnih i korisnih troškova nije dana, a nije je sadržavao ni ZOVO, osim što su kao nužni troškovi označeni oni za održavanje stvari (čl. 38. st. 3. ZOVO). U

⁵¹ VS, GZZ 35/1987. od 20. 01. 1988. Pregled sudske prakse br. 39. str. 53.

⁵² VSRH, Rev. 354/1994. od 29. 01. 1988., Izbor odluka br. 1. iz 1998., sentenca 41.

teoriji se nužnim troškovima smatraju⁵³ oni koji su neophodni za očuvanje same biti stvari, tako da bi ih poduzeo i vlasnik da je stvar bila kod njega, primjerice to su troškovi tekućeg održavanja, hranjenja životinje, plaćanja poreza, osiguranja. Pravo na nužne troškove koje je poštenu posjednik imao za održavanje stvari mislim da će se moći ostvariti samo uz uvjet da je moguć povrat stvari vlasniku, odnosno da se stvar još uvijek nalazi kod posjednika. Tumačenjem čl. 164. st. 2. ZV proizlazi da poštenu posjednik ima pravo na nužne i korisne troškove zahtijeva li vlasnik povrat stvari, što znači da kada vlasnik ne može realizirati svoj zahtjev, ni poštemom posjedniku ne pripada pravo na naknadu ovih troškova.

Glede prava na naknadu korisnih troškova u čl. 38. st. 4. ZOVO bilo je određeno da se ti troškovi naknađuju u mjeri u kojoj je vrijednost stvari povećana, pod čim se razumijevalo povećanje vrijednosti stvari ne subjektivno za posjednika ili vlasnika, već prema objektivnim, odnosno tržišnim kriterijima. Bez obzira što se sada u odredbi čl. 164. st. 2. ZV pravo na naknadu korisnih troškova ne vezuje uz potrebu da bude povećana vrijednost stvari, čini se da bi trebalo o korisnosti troškova prosuđivati prema njihovom učinku na vrijednost stvari prema objektivnim kriterijima. Naime, to se može zaključiti i iz odredbe čl. 164. st. 3. ZV, jer se ne smatra korisnim trošak kojim je poštenu posjednik promijenio namjenu stvari, ako to vlasniku nije korisno, iz čega slijedi da kad se ne radi o promjeni namjene stvari poštenu posjednik ima pravo na naknadu korisnih troškova, bez obzira je li ulaganje korisno i za vlasnika stvari (makar da je za pretpostaviti da su takve situacije iznimno moguće). Ako je poštenu posjednik potrošio više od onoga koliko je porasla vrijednost stvari, vlasnik tu razliku nije dužan naknaditi.

Naknadu tzv. luksuznih troškova poštenu posjednik ne može tražiti od vlasnika stvari, osim u slučaju kada su ti troškovi istovremeno i korisni. Ako vlasnik sam ne da inicijativu za isplatu luksuznih troškova posjedniku, ovaj ima pravo odvojiti i za sebe zadržati što je iz luksuza dodao vlasnikovoj stvari (*ius tollendi*), pod uvjetom da se time stvar ne ošteti. Ako to nije moguće, stvar je dužan predati vlasniku s luksuznim dodacima bez prava na naknadu.

Zahtjev za naknadu troškova tuženik - poštenu posjednik može postaviti u istoj parnici koja se vodi radi povrata stvari, kao protutužbeni zahtjev, a može ga ostvariti i u samostalnoj parnici. Ovaj zahtjev zastarijeva u roku od 3 godine od dana predaje stvari.

8/3. Nepošteni posjednik prema čl. 165. st. 3. ZV ima pravo na naknadu troškova samo tada ako su oni bili nužni i vlasniku, te na *ius tollendi* pod uvjetom da se dodano može odvojiti bez oštećenja vlasnikove stvari (čl. 165. st. 5. ZV).

Kad je riječ o pravu nepoštenog posjednika zahtijevati od vlasnika naknadu, troškovi nisu razvrstani u nužne i korisne⁵⁴, već su to troškovi koje bi vlasnik morao snositi da se stvar nalazila kod njega, što znači da je pri prosuđivanju prava nepoštenog posjednika na naknadu troškova jedino mjerilo bili bio tim troškovima nužno izložen vlasnik stvari. Primjerice, ako nepošten posjednik mora vlasniku stvari predati korist koju je stvar dala, tada bi bio ovlašten zahtijevati naknadu troškova koje je imao da bi korist ostvario⁵⁵. Za postupak postavljanja zahtjeva na ime naknade kao i rok zastare tražbine vrijedi što je bilo rečeno glede zahtjeva poštemog posjednika.

⁵³ Stanković - Orlić, op.cit. str. 206.

⁵⁴ Za razliku od ZOVO koji je u čl. 39. st. 4. i 5. odredio da nesavjesni posjednik ima pravo na naknadu nužnih troškova, koje bi imao vlasnik da se stvar nalazila kod njega, i korisnih troškova, ako su korisni osobno za vlasnika.

⁵⁵ Gavella smatra da bi i nepošteni posjednik imao pravo na naknadu troškova koji su bili korisni za vlasnikovu stvar, ako i ukoliko na naknadu ima pravo po obveznopравnim pravilima, op. cit. str. 445.

II. VLASNIČKA TUŽBA PREDMNJEVANOG VLASNIKA

1. POJAM VLASNIČKE TUŽBE PREDMNJEVANOG VLASNIKA

Iz zakonskog naziva ove tužbe odmah je uočljivo njezino temeljno obilježje, da to nije tužba vlasnika, već osobe čiji se posjed, dok ga nije izgubila, temeljio na činjenicama uz koje zakon vezuje predmnjevu postojanja vlasništva i stoga joj daje pravo na zahtjev radi povrata stvari. Redovito se koristi kada tužitelj ne može dokazati da je stekao pravo vlasništva, ovo osobito glede stjecanja tog prava od strane njegovog pravnog prednika. Vlasniku stvari uz pravu vlasničku tužbu stoji na raspolaganju i vlasnička publicijanska tužba (actio Publicijana), dok onaj tko ne može dokazati stjecanje prava vlasništva, povrat stvari može postignuti samo publicijanskom tužbom.

Vlasnička tužba predmnjevanog vlasnika je tužba kojom tužitelj - predmnjevani vlasnik od tuženika - posjednika zahtijeva povrat određene stvari čiji je posjed tužitelj izgubio. Po sadržaju tužbenog zahtjeva ova je tužba istovjetna s pravom vlasničkom tužbom, razlika je u tome što se zahtjev ne temelji na pravu vlasništva, već na presumpciji da to pravo postoji.

U teoriji⁵⁶ ova se tužba definira i kao tužba kojom kvalificirani posjednik traži povrat stvari od posjednika kod kojega se ta stvar nalazi bez pravne osnove ili po slabijoj pravnoj osnovi, zbog čega se smatra da se tom tužbom štiti jače pravo na posjed. Suprotno tome je stajalište⁵⁷ da se ovdje ne radi o tužbi tužitelja koji ima jače pravo na posjed, već tužitelja čije **predmnjevano vlasništvo**, a ne jače pravo na posjed, proizlazi iz činjenice njegovog bivšeg kvalificiranog posjeda te stvari. U ZV, kako je već rečeno prihvaćeno je stajalište da publicijansku tužbu podiže predmnjevani vlasnik (čl. 166. ZV), radi povrata u posjed stvari.

Budući je tužitelj predmnjevani vlasnik, predmnjeva vlasništva ne djeluje erga omnes već samo u odnosu na tuženika u konkretnom sporu. Predmnjeva o postojanju vlasništva oboriva je, jer joj tuženik može suprotstaviti jednaki ili jači pravni temelj posjeda, te prigovor vlasništva.

U parnici povodom publicijanske tužbe tužitelj je dužan dokazati pravni temelj i istinit način stjecanja svog posjeda, dok se poštenje posjeda pretpostavlja, potom da se stvar nalazi u posjedu tuženika i identitet stvari.

Kako je između publicijanske i reivindikacijske tužbe razlika jedino glede dokazivanja vlasništva na strani tužitelja, to se na publicijansku tužbu, prigovore posjednika kao i na pravni položaj koji ima poštenu odnosno nepoštenu posjednik kada je dužan predati stvar vlasniku, na odgovarajući način primjenjuju zakonske odredbe kojima se uređuje prava vlasnička tužba, osim ako nije drugo određeno zakonom niti je u suprotnosti pravnoj naravi publicijanske tužbe (čl. 166. st. 4. ZV).

S obzirom da publicijanska tužba ide u red pravnih sredstava za zaštitu prava vlasništva, to se odredba čl. 161. st. 2. ZV o nezastarivosti vlasničkog zahtjeva odnosi i na zahtjev za zaštitu predmnjevanog vlasnika.

⁵⁶ Vedriš - Klarić op. cit. str. 225; Vuković "Pravila građanskog zakonika", Školska knjiga 1961. str. 199; Vizner "Komentar zakona o osnovnim vlasničkim pravnim odnosima", 1980. str. 282; Momčinović op. cit. str. 146.

⁵⁷ Gavella, op. cit. st. 452.

2. AKTIVNA LEGITIMACIJA NA PODIZANJE TUŽBE

Na podizanje publicijanske tužbe aktivno je legitimiran predmnijevani vlasnik koji je izgubio posjed stvari.

Predmnjeva o vlasništvu postoji ako tužitelj dokaže zakonitost posjeda (čl. 18. st. 1. ZV) tj. pravni temelj stjecanja prava vlasništva, to može biti, primjerice, ugovor o prijenosu prava vlasništva, nasljeđivanje ili neka druga pravna činjenica koja je pravni temelj za stjecanje tog prava. Uz to je tužitelj dužan dokazati način stjecanja posjeda, jer je za predmnjevu o vlasništvu nužno da je posjed istinit (da nije pribavljen ni silom, ni potajno ili prijevaram, ni zloporabom povjerenja - čl. 18. st. 2. ZV). Poštenje posjeda se presumira, pa tu činjenicu tužitelj nije dužan dokazivati. Budući da se radi o oborivoj predmnjevi, tuženik je ovlašten dokazivati da posjed tužitelja nije pošten, pa samim tim prestaje predmnjeva o vlasništvu, jer ona ne djeluje u korist osobe koja nije bila pošten posjednik stvari (čl. 166. st. 3. ZV). Tako, ako tužitelj dokaže da je kupio stvar, te da mu ju je prodavatelj predao u posjed, neće se moći pozivati na predmnijevano vlasništvo, ako je znao da prodavatelj nije ovlašten sa stvari raspolagati ili je s obzirom na okolnosti prodaje (na pr. cijena znatno niža od tržišne) imao razloga posumnjati u postojanje prava vlasništva prodavatelja. Pretpostavka je za publicijansku tužbu da je tužitelj bio predmnijevani vlasnik u vrijeme kada mu je posjed oduzet.

Predmnjeva o vlasništvu postoji i za osobe čije pravo potječe od nekadašnjeg prava upravljanja ili korištenja i raspolaganja stvari u društvenom vlasništvu (ako se ne može dokazati predmnjeva vlasništva) ako dokaže da je ona odnosno njezin pravni prednik bio stekao neko od tih prava odnosno pravo korištenja ili prvenstveno pravo korištenja građevinskog zemljišta u društvenom vlasništvu, na valjanom pravnom temelju i uz ispunjenje svih ostalih pretpostavki koje su se za stjecanje tog prava tražile u trenutku stjecanja (čl. 363. st. 2. ZV).

Na tužitelju je teret dokazivanja da je on bio u posjedu sporne stvari i da je tuženik u vrijeme vođenja spora posjeduje.

3. PASIVNA LEGITIMACIJA

U publicijanskom sporu pasivno je legitimiran posjednik stvari koji stvar posjeduje bez pravnog temelja ili na slabijem pravnom temelju od tužiteljeva. Tužitelj treba dokazati da tuženik spornu stvar drži, a na tuženiku koji se protivi tužbenom zahtjevu jest da dokaže da je njegov pravni temelj posjedovanja jači ili jednak tužiteljevom, dok se i za njega poštenost posjeda predmnijeva, pa tužitelj može dokazivati suprotno. Tuženik, primjerice, posjeduje stvar bez pravog temelja ako je posjed stekao od nevlasnika.

3/2. U čl. 166. st. 2. ZV dani su nešto preciznije od ZOVO (čl. 41. ZOVO) kriteriji za ocjenu koja od stranaka ima slabiji temelj posjedovanja. Posjednikov je posjed slabiji ako nije pošten ili nije zakonit ili nije istinit, dakle, ako posjed nije kvalificiran. Uz kvalificirani posjed obje stranke slabiji pravni temelj posjedovanja ima posjednik koji ne može označiti svog prednika ili može označiti sumnjivog. Ako obje stranke mogu ukazati na svog pravnog prednika, ili to ne može učiniti ni jedna, tada ima jači pravni temelj posjedovanja onaj tko je posjed stekao naplatnim pravnim poslom u odnosu na besplatno stjecanje posjeda. U doktrini prije ZV⁵⁸ je izraženo stajalište da se ne bi mogao primijeniti kriterij jačeg pravnog temelja s obzirom na naplatni i besplatni pravni posao između daroprimatelja, koji je bio u posjedu

⁵⁸ Vizner, opt. cit. str. 284.

stvari, i darovatelja, koji mu je posjed oduzeo, jer je onaj tko je stvar dobio na temelju besplatnog pravnog posla bio zakoniti posjednik u odnosu na darovatelja.

Ako je posjed tužitelja i tuženika kvalificiran i ako su obojica stekli posjed na jednako jakom pravnom temelju, tužbeni zahtjev će biti odbijen, jer ne postoji obveza tuženika na predaju stvari tužitelju, budući se u toj situaciji daje prednost činjenici posjedovanja stvari. Samo ako tužitelj dokaže pravo vlasništva na stvari, može uspjeti s tužbenim zahtjevom, ali se tada publicijanska parnica pretvara u reivindikacijsku.

4. TUŽENIKOVI PRIGOVORI

4/1. Uz prigovore peremptorne i dilatorne naravi koje tuženik može izjaviti kao i protiv reivindikacijskog zahtjeva, u parnici povodom publicijanske tužbe tuženik može izjaviti još i prigovor prava vlasništva, odnosno jačeg ili jednako jakog pravnog temelja na posjed, te prigovore kojima tuženik negira da je tužitelj bio u kvalificiranom samostalnom posjedu sporne stvari, kao i da je tužitelj posjed koji je u vrijeme stjecanja bio zakonit i istinit u međuvremenu do oduzimanja posjeda to prestao biti.

Ističući prigovor prava vlasništva tuženik otklanja predmnjenu o postojanju prava vlasništva tužitelja, jer dokazuje da to pravo pripada tuženiku ili nekoj trećoj osobi. Prigovor tuženika o jačem ili jednako jakom pravnom temelju posjeda ocjenjuje se po kriterijima iz čl. 162. st. 2. ZV, o kojima je naprijed bilo riječi pod 3/2.

III. PRAVA VLASNIČKA TUŽBA ZA PRESTANAK UZNEMIRAVANJA

1. POJAM VLASNIČKE TUŽBE ZA PRESTANAK UZNEMIRAVANJA

1/1. Povreda prava vlasništva, osim oduzimanja iz posjeda stvari, može biti učinjena i drugim radnjama treće osobe, kojima se vlasništvo ograničava, što uznemirava vlasnika u vršenju vlasničkih ovlaštenja. Pravom vlasničkom tužbom za prestanak uznemiravanja ili negatorijskom tužbom (*actio negatoria*) tužitelj kao vlasnik - posjednik zahtijeva od osobe koja ga na bilo koji način, ali ne oduzimanjem posjeda, bespravno uznemirava u izvršavanju njegovih vlasničkih ovlasti da prestane s uznemiravanjem (čl. 167. st. 1. ZV). Da bi ostvario zaštitu prava vlasništva ovom tužbom, tužitelj mora dokazati da je stvar njegovo vlasništvo, te da ga tuženik uznemirava u izvršavanju ovlasti na stvari, dok je na tuženiku teret dokazivanja da uznemiravanje nije bespravno (čl. 167. st. 2. ZV).

1/2. Iako ZV nije izričito odredio da pravo na tužbu radi prestanka uznemiravanja ne zastarijeva, kao što je to učinjeno kod reivindikacijske tužbe, zbog naravi ove tužbe proizlazi njezina nezastarivost. Naime, pravo na vršenje vlasničkih ovlasti ne zastaruje, a kako je pretpostavka za negatorijsku tužbu da uznemiravanje traje u vrijeme njezina podnošenja, očito je da vlasnik ima uvijek pravo zahtijevati da uznemiravanje prestane.

2. AKTIVNA LEGITIMACIJA NA PODIZANJE TUŽBE

2/1. Negatorijsku tužbu je ovlašten podići vlasnik koji je u neposrednom ili posrednom posjedu svoje stvari, dosljedno tome i fiducijarni vlasnik kao i osoba čije pravo potječe od nekadašnjeg prava upravljanja ili korištenja i raspolaganja (čl. 363. st. 1. ZV)

Budući da suvlasnik ima pravo glede cijele stvari postavljati protiv svakoga one zahtjeve koje može staviti vlasnik stvari, a prema svojim suvlasnicima one zahtjeve koji proizlaze iz njegova suvlasništva (čl. 46. st. 1. i 2. ZV), na podnošenje ove tužbe aktivno je legitimiran svaki suvlasnik stvari. Suvlasnik ima pravo zahtijevati od trećih osoba da prestanu s uznemiravanjem na cijeloj stvari bez obzira na veličinu njegova suvlasničkog dijela. Prema ostalim suvlasnicima suvlasnik može negatorijskom tužbom zatražiti zaštitu kada mu drugi suvlasnik onemogućava ili bitno ograničava dogovoreni način obavljanja faktične vlasti i suvlasničko ovlaštenje⁵⁹. Na isti način pravo na zaštitu od uznemiravanja imaju zajedničar i etažni vlasnik.

Smatra se da su aktivno legitimirani na podizanje ove tužbe univerzalni i singularni sukcesori vlasnika pod uvjetom da bespravno uznemiravanje od strane tuženika traje i nakon što su stekli posjed stvari od svoga prednika⁶⁰.

Kako je prema čl. 167. st. 1. ZV na podnošenje negatorijske tužbe legitimiran samo vlasnik (neposredni i posredni posjednik), to na ovu zaštitu nemaju pravo osobe koje drže u nesamostalnom i neposrednom posjedu stvar koja je predmet uznemiravanja, neovisno o tome temelje li posjed na nekom stvarnom pravu ili obveznopravnom odnosu. Stoga neće moći podići negatorijsku tužbu plodouživatelj, titular prava služnosti, zakupnik, najmoprimac. Nesamostalni posjed može se od bespravnog uznemiravanja štititi tužbom zbog smetanja posjeda ili drugim sredstvima na koja nesamostalnog posjednika ovlašćuje pravo temeljem kojeg stvar posjeduje stvar.

2/2. Tužitelj mora dokazati pravo vlasništva, jednako kao i kad je bila riječ o reivindikaciji. Razlika između tužitelja koji zahtijeva povrat stvari u odnosu na tužitelja koji podiže negatorijsku tužbu u tome je što je ovaj potonji posjednik stvari, pa kad je riječ o pokretnim stvarima, presumira se da je njezin vlasnik (čl. 11. st. 3. ZV), zbog čega neće morati dokazivati pravni temelj stjecanja.

Pravo vlasništva na nekretnini vlasnik će dokazati zemljišnoknjižnim izvatom ili drugom odgovarajućom ispravom kojom se utvrđuje to pravo. Ako takve isprave nema, zaštitu od uznemiravanja može ostvariti kao predmnijevani vlasnik publicijanskom negatorijskom tužbom.

2/ PASIVNA LEGITIMACIJA

U parnici radi prestanka uznemiravanja posjeda pasivno je legitimiran tuženik (čl. 167. st. 1. ZV) koji bespravno uznemirava vlasništvo tužitelja. To može biti svatko tko čini radnju uznemiravanja, bez obzira čini li to u svoje ime i na svoju korist ili u ime treće osobe. Uz osobu koja bespravno uznemirava tužitelja, tuženik može biti i osoba po čijem se nalogu

⁵⁹ VSRH, Rev. 3938/94. od 13. 10. 1998.

⁶⁰ Vizner op. cit. str. 289; Momčinović op. cit. str. 149.

uznemiravanje vrši, kao i ona u čiju se korist uznemirava vlasnika, ako je ona tu korist odobrila ili se njome služi direktno ili indirektno⁶¹.

U smislu odredbe čl. 210. ZPP tuženik koji uznemirava vlasnika stvari po nalogu druge osobe može pozvati nalogodavca da umjesto njega stupi u parnicu (nominatio auctoris).

3. DOKAZIVANJE UZNEMIRAVANJA

3/1. Vlasnik ima pravo podići negatorijsku tužbu kad ga netko "uznemirava" u pravu vlasništva. Riječ "uznemirava" znači da stanje izazvano radnjom uznemiravanja (primjerice istovarom materijala na tužiteljevu zemljištu) traje u vremenu stalno ili da se radnja uznemiravanja povremeno ponavlja (povremeno parkiranje automobila na tužiteljevoj nekretnini), zbog čega se ne može tražiti zaštita ovom tužbom zbog uznemiravanja učinjenog jednokratnom radnjom⁶². Istovremeno znači da uznemiravanje mora postojati u vrijeme podnošenja tužbe. Može se govoriti o postojanju uznemiravanja i onda kada s obzirom na okolnosti postoji vjerojatnost da će se čin uznemiravanja i ubuduće ponavljati.

Uznemiravanje treba biti posljedica neke ljudske radnje ili propuštanja ili uređaja kojeg je čovjek stvorio, a ne slučajnog događaja ili više sile⁶³.

Čin uznemiravanja može se sastojati u svojatanju nekog stvarnog ili obveznog prava na tužiteljevoj stvari (na pr. prava kapnice, prava provođenja tekućine, prava iz zakupnog odnosa), u proširenju postojećeg prava na tužiteljevoj stvari (titular prava prolaza pješice počinje koristiti tužiteljevu nekretninu i za provoz automobilom) i faktičnom poduzimanju stanovitih radnji bez pretenzije da se time izvršava neko svoje pravo. Verbalno osporavanje neke vlasnikove ovlasti ili polaganje stanovitog prava na tužiteljevu stvar ne smatra se uznemiravanjem.

3/2. Tužitelj - vlasnik stvari mora dokazati da je uznemiravanje učinjeno, ali na njemu ne leži teret dokaza da je uznemiravanje bespravno. Sama činjenica da ga je netko na određeni način ograničio u vlasničkim ovlastima, tužitelja legi- mira na zaštitu. Tuženik koji tvrdi da je radnju uznemiravanja poduzeo, jer mu na to pripada pravo, dužan je dokazati postojanje prava ili ovlasti na poduzimanje konkretne radnje uznemiravanja ili obvezu tužitelja da trpi takve radnje.

4/ TUŽBENI ZAHTEJ

4/1. Cilj je negatorijske tužbe postići prestanak uznemiravanja. Ovisno o načinu uznemiravanja, tužbenim zahtjevom tužitelj će tražiti uspostavu stanja kakvo je bilo prije uznemiravanja ili prestanak ponašanja kojim se čini uznemiravanje, te zabranu daljnjeg uznemiravanja.

⁶¹ VSH, Rev. 702/1984. od 28. 08. 1984., Pregled sudske prakse 26, sentenca 38; Gavella, op. cit. str. 457; Momčinović op. cit. 149.

⁶² "Ako je zid dograđivanjem postao sastavnim dijelom kuće druge osobe, tada vlasnik zida nema pravo na tužbu po čl. 42. ZOVO, jer je uznemiravanje započeto dograđivanjem zida po drugoj osobi, preraslo u oduzimanje stvari od vlasnika". VSRH, Rev. 1675/1993. od 23. 09. 1993., Izbor odluka iz 1994., sentenca br. 16 – sada je to primjena čl. 167. ZV.

⁶³ Vizner, op. cit. str. 291; Žuvela, op. cit. str. 232.

Uspostavu prijašnjeg stanja tuženiku se može naložiti na način da poduzme radnje kojima će otkloniti izvor uznemiravanja (to će biti najčešće u slučaju prekomjernih, posrednih i neposrednih imisija) ili činidbu kojom će tužiteljevu stvar dovesti u stanje u kojem je bila prije uznemiravanja (na pr. odvoz materijala, kojeg je tuženik odložio na nekretninu tužitelja). Te činidbe je tuženik dužan učiniti na svoj trošak.

Negatorijski zahtjev treba sadržavati i zabranu budućeg takvog ili sličnog uznemiravanja, kako bi presuda bila ovršna isprava u slučaju da tuženik ponovi uznemiravanje, jer više nije moguće vođenje nove parnice radi prestanka uznemiravanja radnjama koje su već bile predmetom pravomoćno okončanog sudskog spora (presuđena stvar - čl. 333. st. 2. ZPP).

4/2. Ako je tuženik radnjama uznemiravanja uzrokovao tužitelju štetu dužan ju je naknaditi po općim pravilima za naknadu štete (čl. 167. st. 3. ZV), što znači primjenu odredaba ZOO i odgovornost po načelu predmnijevane krivnje, a ako se radi o opasnoj stvari ili djelatnosti, po načelu objektivne odgovornosti.

Zahtjev za naknadu štete može se postaviti kao sporedni u negatorijskoj tužbi ili kao samostalan u posebnoj tužbi.

4/3. U okvirima negatorijske je tužba radi zaštite od prekomjernih posrednih i neposrednih imisija, koja u odnosu na klasičnu negatorijsku tužbu ima neke specifičnosti. Subjektivno pravo na ovu tužbu proizlazi iz općeg pravila da je vlasnik prilikom izvršavanja svog prava dužan postupati obzirno prema općim i tuđim interesima, koji nisu protivni njegovu pravu (čl. 31. st. 1. ZV). Cilj ove tužbe je zaštita opravdanog interesa vlasnika i nesamostalnog posjednika nekretnine, spriječiti da mu s druge nekretnine dolaze štetni utjecaji kao što su dim, otpadne vode, buka i sl. (čl. 110. ZV), pa se prema vlasniku ili nesamostalnom posjedniku može postaviti određeni zahtjev na neko trpljenje, propuštanje ili činjenje radi uzajamno obzirnog izvršavanja prava vlasništva (čl. 100. st. 2. ZV).

Temeljne karakteristike ove tužbe su da zaštitu od prekomjernih posrednih i neposrednih imisija⁶⁴, za razliku od negatorijske tužbe, može zahtijevati ne samo vlasnik već i neposredni nesamostalni posjednik koji pravo na posjed izvodi iz tuđeg prava vlasništva.

Tužbenim zahtjevom tužitelj od tuženika (vlasnika ili drugog neposrednog posjednika) traži da otkloni uzroke nedopuštenih imisija i da ubuduće propušta činiti na svojoj nekretnini ono što je uzrokom prekomjernih imisija dok ne poduzme odgovarajuće mjere za njihovo onemogućavanje (čl. 110. ZV), ili da ga prestane uznemirivati određenim bespravnim neposrednim imisijama (dim, čađa, otpadne vode - čl. 110. st. 4. ZV). Moguće je također zahtijevati da se odrede i provedu svrhovite mjere kada nekretnini prijeti predviđiva opasnost s tuđe nekretnine od neposrednih i posrednih imisija.

U svakom slučaju vlasnik ima pravo na naknadu štete uzrokovane imisijama.

⁶⁴ Definicija prekomjerne posredne imisije je dana u čl. 110. st. 1. ZV, a neposredne imisije u st. 4. istog članka.

IV. TUŽBA PREDMNJEVANOG VLASNIKA ZA PRESTANAK UZNEMIRAVANJA

U čl. 167. st. 4. ZV statuirano je i pravo predmnijevanog vlasnika na tužbu za prestanak uznemiravanja (publicijanska negatorija) tako što je određeno da onaj tko dokaže pravni temelj i istinit način stjecanja, a pošten je posjednik, ima pravo na zahtjev za prestanak uznemiravanja kao i onaj tko je dokazao da je stvar njegovo vlasništvo, s tim da se na tu tužbu na odgovarajući način primjenjuju pravila o vlasničkoj tužbi predmnijevanog vlasnika.

Aktivno legitimiran na publicijansku negatoriju je predmnijevani vlasnik - posjednik koji u postupku, kao i kod publicijanske tužbe, dokazuje činjenice uz koje se vezuje predmnjeva vlasništva (pravni temelj stjecanja i istinit posjed).

Kao i u negatorijskoj tužbi predmnijevani vlasnik će morati dokazati da ga je tuženik uznemiravao u vršenju vlasničkih ovlasti, pa sve ono što je rečeno o uznemiravanju za negatorijsku tužbu, vrijedi i ovdje.

Protiv publicijanske negatorijske tužbe tuženik će moći, uz prigovor da uznemiravanje nije učinio ili da ga nije učinio bespravno, istaknuti prigovor postojanja jače ili jednake predmnjeve vlasništva od tužitelja, ili prigovor prava vlasništva u kom slučaju tužitelj ne bi mogao ostvariti zatraženu zaštitu. Osnovanost ovih prigovora cijeni se analogno kao u publicijanskoj parnici.

ZAKLJUČAK

ZOVO, kako mu i sam naziv kazuje, regulirao je osnove vlasničkih odnosa parcijalno i nepotpuno, i to zbog najmanje dva temeljna razloga. Po svojim ekonomskim vrijednostima pravo vlasništva koje je bilo rezervirano za fizičke i građanskopravne osobe, bilo je manjeg značenja, jer su gospodarski subjekti bili pod režimom društvenog vlasništva. Usto, nakon donošenja ZOVO u nadležnosti republika bilo je donošenje potpunog zakona o stvarnim pravima, koji u Hrvatskoj nije bio donijet.

Promjenom društvenopolitičkog sustava i prelaskom na tržišno gospodarstvo pravu vlasništva vraćeno je mjesto jedinstvenog, apsolutnog prava za sve pravne subjekte. ZOVO više nije odgovarao potrebama ovog vremena, pa smo dobili ZV, koji je stupio na snagu 01. 01. 1997. godine. U biti novi zakon nas je vratio većim dijelom na primjenu starih pravnih pravila iz OGZ, kad je riječ o klasičnim institutima stvarnog prava. Međutim, pritom treba imati u vidu da društveni razvoj i socijalizacija prava uvjetuju stanovite modifikacije u tumačenju nekih pravnih instituta i sadržaja pravnih standarda, pa je pri primjeni ZV nužno i to uzeti u obzir.

L I T E R A T U R A

1. **J. Crnić** " Ustavnosudska zaštita prava vlasništva". Godišnjak 5 – Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i sudske prakse, "Organizator" 1998. god.
2. **Nikola Gavella - Gliha - Tatjana Josipović - Vlado Belaj i Zlatan Stipković**, "Stvarno pravo" - "Informator" 1998. god.
3. **I. Grbin** " Sudska zaštita stvarnih prava prema Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (usporedba s dosadašnjim stanjem)", Godišnjak 4, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, "Organizator" 1997. god.
4. **B. Hrvatinić** "Stjecanje prava vlasništva na nekretninama i zaštita prava vlasništva " - Informator br. 4704 - 4705, str. 20 - 22.
5. **H. Momčinović** "Zaštita prava vlasništva" - Zbornik radova "Narodne novine", Propisi i praksa", "Zakonitost" 1990., str. 136.
6. **O. Stanković - M. Orlić** "Stvarno pravo" - "Naučna knjiga" 1981., str. 203.
7. **Triva - Belajec - Dika** "Građansko parnično procesno pravo" - "Narodne novine 1986., str. 480.
8. **M. Vedriš- P. Klarić** "Građansko pravo" "Narodne novine" 1995. str. 224.
9. **Vizner** "Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima" 1980., str. 282.
10. **Vuković** "Pravila građanskog zakonika" - "Školska knjiga" 1961., str. 199.
11. **Mladen Žuvela** - "Vlasničkopravni odnosi" - "Organizator" 1996., str. 238.
12. Pregled sudske prakse, prilog "Naše zakonitosti" i "Zakonitosti".
13. Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske.